

**Związek Ochotniczych Straży Pożarnych
Rzeczypospolitej Polskiej**

**PODRĘCZNIK
SZKOLENIA CZŁONKÓW
MŁODZIEŻOWYCH I HARCERSKICH
DRUŻYN POŻARNICZYCH**

GDĄSK, 1998 r.

Podręcznik opracowali:

- **Olgierd JABŁOŃSKI**
- **Florian STRZEMIECKI**
- **Grzegorz PLADZYK**

Recenzent:

- **ml.bryg. inż. Marek PISAREK**

Redaktor wydania i projekt okładki:

- **Grzegorz PLADZYK**

Skład komputerowy:

- **Krystyna DEMSKA**
- **Adam DZIEDZIC**

Zdjęcia:

Krzysztof KAWALERSKI, Grzegorz PLADZYK, archiwum.

ISBN 83-905893-2-x

Wydanie I, Gdańsk-1998r

**Copyright © by Zarząd Wojewódzki
Związku Ochotniczych Straży Pożarnych RP
80-251 Gdańsk ul. Sosnowa 2**

Druk: Poligrafia ZW ZOSP RP Gdańsk

SPIS TREŚCI

Od wydawcy

Dział I - Młodzież w ochronie przeciwpożarowej.

Rozdział I.

1. Historia ochrony przeciwpożarowej.
2. Rys historyczny ochrony przeciwpożarowej w Polsce.
3. Rozwój straży pożarnych.
4. Straże pożarne w służbie ojczyzny.
5. Muzea pożarnicze.

Rozdział II.

1. OSP i Związek OSP RP.

Rozdział III.

1. Państwowa Straż Pożarna.
2. Szkoły pożarnicze.

Rozdział IV. - Harcerskie Drużyny Pożarnicze.

1. Działalność HDP w latach 1958 - 1994.
2. Podstawowe zadania harcerskiej służby.
3. Formy działania harcerskich drużyn pożarniczych.
4. Harcerskie Drużyny Pożarnicze.
5. Planowanie i rytm pracy HDP.

Rozdział V. - Młodzież w ruchu pożarniczym

1. Powstanie Młodzieżowych Drużyn Pożarniczych.
2. 20 lat OTWP

Dział II - Kształcenie członków MDP.

Wstęp

1. Cel i zakres kształcenia
2. Warunki przyjęcia kandydatów
3. Wskazówki metodyczne
4. Organizacja kształcenia

Rozdział I. Zagadnienia ogólne

- temat 1. Wybrane zagadnienia organizacji ochrony przeciwpożarowej
- temat 2. Młodzieżowe drużyny pożarnicze
- temat 3. Służba wewnętrzna
- temat 4. Musztra
- temat 5. Działalność kulturalno-oświatowa
- temat 6. Działalność sportowo-rekreacyjna

Rozdział II. Zapobieganie pożarom

temat 1. Proces palenia

temat 2. Przyczyny powstawania i rozprzestrzeniania się pożarów

temat 3. Działalność prewencyjna

temat 4. Zasady zapobiegania pożarom w obiektach występujących w dany środowisku

temat 5. Propaganda przeciwpożarowa

Rozdział III. Technika pożarnicza

temat 1. Uzbrojenie osobiste strażaka

temat 2. Podręczny sprzęt gaśniczy

temat 3. Węże pożarnicze i armatura wodna

temat 4. Drabiny pożarnicze i sprzęt burzący

temat 5. Sprzęt transportowy i motopompy

temat 6. Środki gaśnicze

temat 7. Zaopatrzenie wodne

Rozdział IV. Zagadnienia operacyjne

temat 1. Sekcja gaśnicza - czynności podczas alarmu

temat 2. Środki łączności i alarmowania

temat 3. Zadania członków MDP podczas akcji ratowniczych

temat 4. Rozwinięcie załogi samochodu pożarniczego

temat 5. Sprawianie drabin i bosaków

temat 6. Elementy taktyki walki z pożarem

temat 7. Przedlekarska pomoc medyczna

Załączniki

1. Porozumienie KG ZHP - ZG ZOSP RP.
2. Podstawy prawne funkcjonowania ochrony przeciwpożarowej.
3. Oznakowanie funkcyjnych w OSP i ZOSP RP.
4. Dystynkcje strażaków PSP.
5. Wzory umundurowania MDP.
6. Regulamin pożarniczych sprawności harcerskich.
7. Regulamin specjalności pożarniczych.
8. Wzór rocznego planu pracy HDP.
9. Wzór rocznego planu pracy MDP.
10. Kalendarium.
11. Akt przekazania członka MDP.
12. Propozycje ćwiczeń praktycznych.
13. Schemat biologicznego zjawiska samozapalenia.
14. Schemat chemicznego zjawiska samozapalenia.
15. Teren pożaru i akcji.
16. Podział pożarów w zależności od rodzaju palących się materiałów.
17. Węże i armatura wodna.
18. Podręczny sprzęt gaśniczy.
19. Pojazdy pożarnicze (rodzaje).
20. Znaki sygnalizacyjne.

21. Literatura.

13. Członkowie MDP i HDP w obiektywie.

Od wydawcy

Zarząd Wojewódzki Związku OSP RP w Gdańsku wychodząc na przeciw społecznemu zapotrzebowaniu na materiały szkoleniowe potrzebne organizatorom obozów pożarniczych, turniejów wiedzy pożarniczej, jak również do szerokiego popularyzowania zagadnień ochrony przeciwpożarowej wśród młodzieży, wydaje niniejszy podręcznik w ramach serii „ABC strażaka ochotnika”.

Ze względu na krótki okres przygotowywania podręcznika, na pewno nie uniknęliśmy błędów, liczymy na wyrozumiałość i ewentualne zgłaszanie uwag i propozycji, które z przyjemnością uwzględnimy w II poprawionym wydaniu.

DZIAŁ I MŁODZIEŻ W OCHRONIE PRZECIWPOŻAROWEJ

HISTORIA OCHRONY PRZECIWPOŻAROWEJ

Od bardzo dawna człowiek posługuje się ogniem i energią ciepłą w życiu domowym, przy wytwarzaniu dóbr materialnych, w ciepłownictwie i wielu dziedzinach działalności produkcyjnej. Ślady używania ognia znane są od 1-2 milionów lat temu. Historycy podają, że w czasach cesarstwa rzymskiego ogień służył jako broń w walce przeciwko fortecom i do niszczenia okrętów lub maszyn oblężniczych. Poszczególne armie organizowały więc oddziały do gaszenia pożarów. Za sprzęt gaśniczy służyły im mokre szmaty do tłumienia ognia, hełmy do noszenia wody, siekiery i przenośne drabiny do komunikacji. Ale nie tylko wojsko organizowało oddziały do gaszenia pożarów. Bogaci Rzymianie do swej ochrony tworzyli grupy niewolników, czuwających nad ich bezpieczeństwem. Pierwszym prywatnym oddziałem straży pożarnej, złożonym z niewolników i najemników była jednostka utworzona przez prefekta Egnatiusa Rufusa w 24 roku przed naszą erą. Po upływie kadencji Rufusa cesarz August założył w 22 roku p.n.e. nową straż pożarną, składającą się z 600 niewolników miejskich i podporządkował ją senatowi. Formacja ta była jednak za słaba, by uchronić miasto przed pożarami. Dopiero po pożarze Rzymu w 7 roku p.n.e. cesarz August osobiście zajął się organizacją straży pożarnej w mieście. Z wyzwolenców zwerbował 7 kohort wigilów (*cohortes wigilum*), liczących od 1000 do 1200 osób każda i podporządkował je wysokiemu urzędnikowi, zwanemu *praefectus wigilum*. Rzym został podzielony na 14 obwodów, a każda kohorta czuwała nad dwoma. Kohorta dzieliła się na 7 centurii po 140 ludzi. Cesarz Klaudiusz przeniósł oddział 700 ludzi do portu rzymskiego - Ostii.

Z odkrytych na murach napisów można wywnioskować, że straże pożarne istniały w Neapolu, Konstantynopolu, a nawet w Agincum, obecnie III dzielnicy Budapesztu. Około 400 roku naszej ery wszystkie większe miasta imperium rzymskiego posiadały własnych wigilów.

Wraz z powstaniem kohort wigilów oraz grup rzemieślniczych podjęta została działalność zapobiegawcza, polegająca na patrolowaniu murów i ulic miasta w nocy oraz inspekcji domów. Prawo wymagało bowiem, aby w przedśionku każdego mieszkania znajdowała się duża miednica z wodą. Tam gdzie nie było rzek, jezior lub innych ujęć wodnych, wodę gromadzono w beczkach, zbiornikach, a nawet budowano wodociągi. Po 500 letnim istnieniu zniknęli wigilowie wraz z upadkiem Rzymu w rozpoczynającą się wędrówkę ludów.

RYS HISTORYCZNY OCHRONY PRZECIWPOŻAROWEJ W POLSCE

Pierwotna gospodarka nie sprzyjała rozwojowi zorganizowanych form i metod zwalczania pożarów. Dopiero ustrój feudalny wprowadził niektóre porządki przeciwpożarowe. Chłopi poddani zobowiązani byli do przestrzegania ostrożności z ogniem, do udziału w walce z pożarami, utrzymywaniu w swoich zagrodach w gotowości dra-

bin, tłumic, wiader i beczek napełnionych wodą. Za spowodowanie pożaru panowie feudalni nakładali kary.

W okresie tworzenia się państwowości polskiej budowano zamki, grody, a nawet całe osady z drewna, pokryte często słomą, w ciasnej i zwartej zabudowie. W licznych wojnach dochodziło do spalenia całych grodów, osad i miast. Każdy pożar zubożał książęta oraz bogatych mieszczan. We własnym interesie rajcowie miejscy zaczęli zastanawiać się nad wydaniem przepisów przeciwpożarowych. Pierwsza taka uchwała rady miejskiej, wydana w 1374 r. w Krakowie nosiła nazwę „Porządki ogniowe”. „Porządki ogniowe” uchwalone przez magistrat warszawski w latach 1546, 1548, 1550 były wzorowane na porządkach krakowskich. Oprócz nakazów i zakazów zapobiegawczych ustalały one zasady organizacji akcji gaśniczych, obowiązki dostarczania wody do gaszenia pożarów i sprzętu podręcznego przez poszczególne cechy rzemieślnicze. „Porządki ogniowe” uzupełniano nowymi uchwałami. Uchwała rady miejskiej starej Warszawy z 1614 roku miała takie brzmienie: „Do obronienia ognia należeć będą: do wody wożenia panowie słodownicy, piekarze. Do bosaków i drabin panowie murarze, cieśle, rybacy, kowale. Do siekier panowie stolarze, kołodzieje, stelmachy. Do kublów oraz sikawek panowie kramarze, złotnicy, kuśnierze, krawcy, balwierze, szewcy, rymarze, siodlarze i inny człowiek pospolity. Dziesiętnicy każdy swego dziesiątka ma doglądać, aby kominy dobre mieli i potrzeby do ognia należące co niedziel dwie. A wody u każdego na górze beczka, a druga na dole była”.

Kolejna uchwała z 24 września 1696 roku podjęta przez radę miejską w Warszawie, zobowiązuje władze miejskie do wzięcia na swoje barki utrzymania sprzętu gaśniczego oraz wyznacza „feierherów”, czyli starszych ogniowych.

Andrzej Frycz Modrzewski w swoim słynnym dziele „O naprawie Rzeczypospolitej”, wydanym w 1551 roku, w rozdziałach XVI księgi I i XIII księgi II, dokonuje analizy stanu zagrożenia pożarowego, wskazuje na sposoby zapobiegania pożarom oraz określa zasady organizacji walki z pożarami. Frycz Modrzewski inspirował stworzenie systemu ochrony przeciwpożarowej w Polsce.

29 maja 1779 roku został wydany „Porządek ogniowy w Warszawie od marszałka wielkiego koronnego na mocy prawa ustanowiony”, który ujął całokształt zagadnień ochrony przeciwpożarowej. Przepisy te miały charakter ogólnopaństwowy.

W Małopolsce obowiązywały przepisy przeciwpożarowe cesarstwa austriackiego. Na Śląsku i Pomorzu ochrona przeciwpożarowa oparta była na systemie pruskim. W 1921 roku w Polsce niepodległej powołano Główny Związek Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej, który z mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 listopada 1933 roku otrzymał nazwę Związku Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej i uznany został za stowarzyszenie wyższej użyteczności. Jednolite podstawy formalnoprawne dla ochrony przeciwpożarowej stworzyła ustawa z dnia 13 marca 1934 roku o ochronie przed pożarami i innymi klęskami.

W czasie okupacji w latach 1939 - 1944 na terenie tzw. Generalnego Gubernatorstwa władze niemieckie rozwiązały wszystkie ogniwa Związku Straży Pożarnych. Straże Pożarne podporządkowano policji niemieckiej. Po wyzwoleniu kraju spod okupacji hitlerowskiej, wraz z odbudową zniszczonej Polski odbudowała się i rozwijała ochrona przeciwpożarowa służąca całemu społeczeństwu. Na miejsce dawnych przepisów uchwalono w 1950 roku nową ustawę o ochronie przeciwpożarowej, która określiła zasady i system ochrony przeciwpożarowej w państwie ludowym. Powołała ona Komendę Główną Straży Pożarnych i komendy terenowe.

Następne ustawy z 1960 i 1975 roku udoskonaliły ten system, włączając do udziału w ochronie przeciwpożarowej wszystkie czynniki w państwie, jak również osoby fizyczne. Usankcjonowały reaktywowany w 1956 roku Związek Ochotniczych Straży Pożarnych.

ROZWÓJ STRAŻY POŻARNYCH

Konieczność obrony wielkiej własności przed zniszczeniem zmuszała posiadaczy do tworzenia specjalnie przygotowanych zespołów ludzkich, wyposażonych w niezbędny sprzęt techniczny, do walki z powstającymi pożarami, szczególnie w miastach. Decyzję o powołaniu stałej Straży Ogniowej w Warszawie podjęła Rada Administracyjna Królestwa Polskiego 23 grudnia 1834 roku. Ale dopiero 1 stycznia 1836 roku cztery oddziały Warszawskiej Straży Ogniowej rozpoczęły swoją działalność. Rozkwit kapitalizmu i zniesienie pańszczyzny sprawiły, że rosła świadomość klasy robotniczej i chłopstwa, co rodziło dążenie do zrzeszania się, wykorzystywania wszelkich legalnych możliwości rozwijania pracy społecznej.

W zaborze rosyjskim pierwszą ochotniczą straż pożarną powołano 5 listopada 1863 roku w Kaliszu. Zapoczątkowała ona organizowanie straży w innych miastach, a nawet wsiach. Organizacji straży pożarnych w zaborze austriackim dał początek Kraków. W 1863 roku powstała tu ochotnicza straż pożarna, obok której następnie zaczął działać oddział zawodowej straży pożarnej. W 1878 było już 65 ochotniczych straży pożarnych. Spośród nich bardzo aktywne były cztery - w Przemyślu, Rzeszowie, Sanoku i Tarnowie. Działacze straży dążyli do zrzeszania straży w jednolity system organizacyjny, zapewniający wymianę doświadczeń, szkolenie, współdziałanie w zwalczaniu pożarów oraz przedstawicielstwo interesów pożarnictwa wobec władz. W 1875 roku rozpoczął działalność Krajowy Związek Ochotniczych Straży Pożarnych w Królestwie Galicji i Lodomerii. Na Śląsku Cieszyńskim działał Krajowy Związek Polskich Straży Pożarnych. Na obszarze zaboru pruskiego pierwszą ochotniczą straż pożarną założono w 1845 roku w Poznaniu. W 1877 roku została ona przekształcona w zawodową. Powstające straże pożarne w zaborze pruskim zjednoczyły się w Pomorski Związek Straży Pożarnych, Śląski Związek Straży Pożarnych i Wielkopolski Związek Straży Pożarnych. W Królestwie Polskim został założony w 1916 roku Związek Floriański, który w 1921 wszedł w skład Głównego Związku Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej. Rozwojowi straży pożarnych wydatną pomoc okazywały Towarzystwa Ubezpieczeniowe, zwane w Księstwie Warszawskim Towarzystwami Ognioowymi. Rozwój aglomeracji miejskich powodował konieczność powoływania zawodowych straży pożarnych. Fabrykanci dużych przedsiębiorstw powoływali zakładowe straże zawodowe do gaszenia pożarów, zwłaszcza w fabrykach włókienniczych w Łodzi, ponieważ Towarzystwa Asekuracyjne uzależniały wypłacanie odszkodowań od stanu zabezpieczeń przeciwpożarowych.

Powoływanie straży zawodowych, zwłaszcza w początkowym okresie, odbywało się na bazie istniejących już ochotniczych straży pożarnych (OSP). Łatwiej bowiem było o zwerbowanie części członków OSP, przejmowanie lokali i sprzętu.

Świadczą o tym dane statystyczne charakteryzujące rozwój straży pożarnych:

Lata	OSP	Straże zawodowe	Samochody pożarnicze	Motopompy
1918	2.095	40	-	-
1938	13.830	52	784	1.600
1946	9.140	125	356	4.215
1981	22.722	707	12.799	42.893
1996	18.819	493 (JRG)	18.101	30.436

STRAŻE POŻARNE W SŁUŻBIE OJCZYZNY

W okresie zaborów, straże pożarne jako jedyne legalne organizacje, posiadające umundurowania z dystynkcjami, strażnicę i środki transportu, przygotowywały kadry do działań wyzwoleniczych.

Rozszerzaniu słowa polskiego i utrzymaniu więzi narodowej w trzech zaborach służyły m.in. wydawnictwa pożarnicze, a w szczególności:

* Przewodnik Pożarniczy (1887 - 1922r.) w Galicji,

* Przyjaciół Straży Pożarnej (1884-1900r.) w Małopolsce,

* Strażak (1901r.) i Przegląd Pożarniczy (1912r.) w b. Kongresówce.

Strażacy uczestniczyli w rewolucji 1905 roku, w formacjach wojskowych podczas Powstań Śląskich i w Powstaniu Wielkopolskim. Z organizacji strażackich były formowane oddziały wojskowe walczące o niepodległość Polski w 1918 roku. Podczas najazdu hitlerowskiego na Polskę w 1939r. straże pożarne z wielką ofiarnością, odwagą i patriotyzmem gasiły pożary, ratowały mienie i życie wieluset tysiącom ludzi. W czasie okupacji mimo ciągłych kontroli policji niemieckiej straże pożarne stawały się ogniskami antyhitlerowskiego ruchu oporu. Przegląd Pożarniczy w numerze 18 z listopada 1948 roku informuje, że w latach wojny i okupacji hitlerowskiej śmierć poniosło 65 % korpusu oficerskiego polskiego pożarnictwa, a razem ze stratami wśród podoficerów i szeregowców straty polskiego pożarnictwa oblicza się na 50 tys. osób, w tym członków OSP, zawodowych straży pożarnych oraz działaczy związanych z pożarnictwem polskim. Polegli oni w bezpośredniej walce z najeźdźcą lub zostali rozstrzelani w egzekucjach ulicznych, zginęli w obozach koncentracyjnych i więzieniach. Na cmentarzu na Powązkach w Warszawie jest kwatera, na której ustawiono 11 płyt zawierających nazwiska 347 warszawskich strażaków-żołnierzy polskiego podziemia poległych w walce z hitleryzmem.

Uchwałą Krajowej Rady Narodowej z dnia 27 kwietnia 1946 roku odznaczono sztandar Warszawskiej Straży Ogniowej Krzyżem Walecznych.

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1944 i 1945 roku strażacy i działacze przystąpili do formowania na nowo straży pożarnych i związków organizacyjnych. Z gruzów wznoszono strażnice, z różnych wraków i części montowano sprzęt i z nim przystępowano do gaszenia pożarów, ratowania mienia i wypompowywania wody podczas powodzi. Strażacy aktywnie włączyli się do budowy władzy robotniczo-chłopskiej przez masowy udział w przeprowadzaniu reformy rolnej, referendum ludo-

wego w 1946 r. i wyborach do Sejmu Ustawodawczego w 1947 roku. Straże pożarne aktywizowały miejscową ludność do budowy zbiorników wodnych, zastawek na rzekach, strumykach oraz innych ujęć wodnych do celów gaśniczych. Rozwinięto na szeroką skalę budownictwo strażnic organizując w tym celu czyny społeczne o wielomilionowej wartości. Stwarzane przez państwo sprzyjające warunki do rozwoju straży pożarnych oraz olbrzymia pomoc materialna państwa w ich wyposażaniu i wyszkoleniu wyzwoliły inicjatywy, zapał i poświęcenie strażaków służenia swojej ojczyźnie.

MUZEA POŻARNICZE

Rozwój współczesnego pożarnictwa głęboko tkwi swymi korzeniami w dawnych formach i treściach działalności jednostek straży pożarnych i organizacji ochrony przeciwpożarowej. Dzięki staraniom ofiarnych działaczy pożarnictwa powstały izby pamiątek przy zawodowych i ochotniczych strażach pożarnych oraz mniejsze lub większe muzea pożarnicze. Od 1 stycznia 1976 roku istnieje Centralne Muzeum Pożarnictwa w Mysłowicach (41-400 Mysłowice, ul. Stadionowa). Ponadto działają regionalne muzea pożarnicze, ukazujące społeczeństwu a zwłaszcza młodzieży, rozwój ochrony przeciwpożarowej w Polsce od jego początku do chwili obecnej. Wszystkie muzea pożarnicze mają swój specyficzny, wspaniały urok. Przyświeca im zasadnicza myśl przewodnia: „Niechaj zachowa się i przetrwa sprzęt, piśmiennictwo i sztandary, które zawsze służyły dobrej sprawie, służyły celom najwyższym - obronie ludzkiego życia i mienia przed pożarami”.

Wśród 31 placówek gromadzących zbiory pożarnicze w kraju najbardziej godne uwagi to:

Alwernia - woj. krakowskie.

Muzeum pożarnictwa założone w 1953 r. przez mgr Zbigniewa Gęsikowskiego prezesa miejscowej OSP. Mieści się w budynku i wiacie obudowanej stanowiących własność OSP, utrzymywane jest przez OSP. Muzeum gromadzi samochody pożarnicze, sprzęt gaśniczy, motopompy, strażackie odznaczenia korporacyjne oraz dokumenty archiwalne. Placówka dysponuje bogatą biblioteką.

Lidzbark Welski k/Działdowa.

Muzeum pożarnictwa powstało w 1974 roku z inicjatywy działacza pożarniczego Maksymiliana Angera. Dzięki zaangażowaniu członków miejscowej OSP i finansowym poparciu ZW ZOSP w Olsztynie wybudowano pawilon wystawowy oraz wiatę na sprzęt silnikowy. Muzeum gromadzi sikawki i samochody strażackie, odznaczenia, pieczęcie, sztandary oraz sprzęt bojowy strażaka. Warszawa Muzeum Historii i Techniki Pożarniczej zorganizowane zostało w 1983 r. w zrekonstruowanym budynku IV Oddziału Zawodowej Straży Pożarnej przy ulicy Chłodnej. Podlega Komendzie Stołecznej PSP. Gromadzi sprzęt gaśniczy, samochody pożarnicze, umundurowanie, odznaczenia, wyposażenie bojowe strażaka, dokumenty i wydawnictwa. Rakoniewice woj. poznańskie (oddział zamiejscowy CMP) Wielkopolskie Muzeum Pożarnictwa PTTK założono 01.02.1974 r. i udostępniono zwiedzającym 24.06.1974 r. Placówka podlegała Urzędowi Gminy i Oddziałowi PTTK. Mieści się w zabytkowym budynku byłego zboru ewangelickiego z 1662 r. W działach technicznym i historycznym gro-

madzi sikawki, motopompy, sprzęt gaśniczy i ratowniczy, wyposażenie bojowe strażaka, dokumenty, dyplomy, zdjęcia, odznaki i medale oraz sztandary. Olkusz woj. katowickie Muzeum Pożarnictwa Ziemi Olkuskiej założone przez mgr Stefana Ząbczyńskiego. Działa przy OSP w oparciu o statut zatwierdzony przez ZG ZOSP. Gromadzi sprzęt pożarniczy, odznaczenia, pamiątki i dokumenty archiwalne. Niezależnie od wyżej wymienionych placówek muzealnych istnieją też działy pożarnicze w następujących muzeach: - Budownictwa Ludowego w Olszynie; - Budownictwa Ludowego w Sanoku; - Kultury Ludowej w Kolbuszowej; - Etnograficznym w Toruniu; - Regionalnym w Złotowie; - Okręgowym w Siedlcach - oddział w Kotuniu; - Ziemi Kobylińskiej. Zbiory pożarnicze gromadzone są również przez ochotnicze i zawodowe straże pożarne z izb pamiętek strażackich w: Bralinie k. Kępna, Chełmie, Kłobucku (około 3 tys. eksponatów), Kielcach, Kłodzku, Łomnicy, Niepokalanowie, Kazimierzu Dolnym (przeniesiono do Kraśnika), Przodkowie woj. gdańskie. Placówki te, prowadzone w zdecydowanej większości przez społeczników, utrzymywane są przez zarządy straży ochotniczych i komendy państwowej straży pożarnej. Przyczyniają się do ratowania cennych zabytków pożarniczych.

OCHOTNICZE STRAŻE POŻARNE I ZWIĄZEK OCHOTNICZYCH STRAŻY POŻARNYCH RP

Ochotnicza straż pożarna i Związek Ochotniczych Straży Pożarnych RP funkcjonują w oparciu o przepisy ustawy - Prawo o stowarzyszeniach.

Ochotnicze straże pożarne są terenowe i zakładowe. Działają one w oparciu o statut uchwalony na walnym zebraniu i podlegają rejestracji w sądzie rejestrowym. Walne zebranie wybiera zarząd i komisję rewizyjną. Do zadań i celów OSP należą:

1. prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z instytucjami i stowarzyszeniami,
2. branie udziału w akcjach ratowniczych w czasie pożarów, zagrożeń ekologicznych środowiska i innych klęsk i zdarzeń,
3. informowanie ludności o istniejących zagrożeniach pożarowych i ekologicznych oraz sposobach ochrony przed nimi,
4. rozwijanie wśród swych członków kultury fizycznej i sportu oraz prowadzenie działalności kulturalno-oświatowej,
5. uczestniczenie i reprezentowanie OSP w organach samorządowych i przedstawicielskich,
6. wykonywanie innych zadań wynikających z przepisów o ochronie przeciwpożarowej.

Członkiem OSP może być osoba fizyczna i prawna.

Członkowie OSP dzielą się na:

- członków czynnych,	- członków wspierających
- członków MDP,	- członków honorowych

Członkiem czynnym może być osoba pełnoletnia, sprawna fizycznie i umysłowo, która aktywnie uczestniczy w wykonywaniu postanowień statutu, opłaca składkę członkowską i złożyła ślubowanie.

Członkiem wspierającym może być osoba fizyczna lub prawna, wspierająca finansowo lub wspomagająca działalność OSP.

Członkiem honorowym może zostać członek OSP szczególnie zasłużony dla ochrony przeciwpożarowej. Godność tą nadaje walne zebranie.

Związek Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej działa na podstawie Prawa o stowarzyszeniach oraz ustawy o ochronie przeciwpożarowej. Zrzesza on OSP i inne osoby prawne w celu reprezentowania ich interesów wobec samorządu terytorialnego i administracji państwowej, współdziała z PSP oraz innymi organizacjami, stowarzyszeniami i jednostkami gospodarczymi. Władzami Związku są: Zjazd Krajowy, Zarząd Główny i Główna Komisja Rewizyjna. Zakres kompetencji najwyższych władz Związku reguluje statut ZOSP RP.

Swe podstawowe statutowe zadania ochotnicze straże pożarne realizują przez:

- organizowanie zespołów do prowadzenia kontroli stanu ochrony przeciwpożarowej miejscowości,
- organizowanie spośród swoich członków jednostki operacyjno-technicznej do walki z pożarami i innymi klęskami,
- przedstawienie organom władzy i administracji państwowej wniosków w sprawach ochrony przeciwpożarowej,
- szkolenie pożarnicze członków i organizowanie szkolenia ludności w zakresie ochrony przeciwpożarowej,
- organizowanie młodzieżowych i kobiecych drużyn pożarniczych,
- organizowanie zespołów świetlicowych, bibliotek, orkiestr, teatrów amatorskich, chórów, sekcji sportowych i innych form pracy społeczno-wychowawczej i kulturalnej,
- prowadzenie innych form działalności mających na celu wykonanie zadań wynikających z ustawy o ochronie przeciwpożarowej oraz statutu.

OSP może mieć strażnice, plac, urządzenia i sprzęt pożarniczy, meble i inne wyposażenie, własne fundusze. Ponadto może używać sztandaru i godła.

Najwyższą władzą OSP jest walne zebranie członków. Walne zebranie wybiera w głosowaniu tajnym prezesa, zarząd i komisję rewizyjną. Zarząd wybiera spośród siebie sekretarza i skarbnika. Do zarządu wchodzi również naczelnik straży, przeważnie jako wiceprezes zarządu oraz jego zastępca. Zarząd wykonuje zadania wynikające z uchwał walnego zebrania i władz związku oraz te zadania, które wynikają z bieżącej działalności OSP. Komisja rewizyjna jest organem kontroli OSP. Do zakresu działania należy w szczególności dokonywanie co najmniej 2 razy w roku badań i ocen działalności statutowej i gospodarki finansowej OSP oraz opłacania składek członkowskich.

PAŃSTWOWA STRAŻ POŻARNA

Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. powołuje Państwową Straż Pożarną jako zawodową, umundurowaną i wyposażoną w specjalistyczny sprzęt formację, przeznaczoną do walki z pożarami, klęskami żywiołowymi i innymi miejscowymi zagrożeniami.

Do podstawowych zadań Państwowej Straży Pożarnej należy:

- rozpoznawanie zagrożeń pożarowych i innych miejscowych zagrożeń,

- organizowanie i prowadzenie akcji ratowniczej w czasie pożaru, klęsk żywiołowych i likwidacji miejscowych zagrożeń,
- wykonywanie pomocniczych specjalistycznych czynności ratowniczych w czasie klęsk żywiołowych lub likwidacji miejscowych zagrożeń przez inne służby ratownicze,
- szkolenie kadr dla potrzeb Państwowej Straży Pożarnej i innych jednostek ochrony przeciwpożarowej,
- nadzór nad przestrzeganiem przepisów przeciwpożarowych,
- prowadzenie prac naukowo-badawczych w zakresie ochrony przeciwpożarowej.

Służbę w Państwowej Straży Pożarnej pełnią funkcjonariusze pożarnictwa, zwani dalej „strażakami”.

Państwowa Straż Pożarna jest organizatorem krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego, mającego na celu ochronę życia, zdrowia mienia lub środowiska poprzez:

- * walkę z pożarami i innymi klęskami żywiołowymi,
- * ratownictwo techniczne,
- * ratownictwo chemiczne,
- * ratownictwo medyczne,
- * ratownictwo ekologiczne.

Państwową Straż Pożarną tworzą następujące jednostki organizacyjne:

- Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej,
- Komendy Wojewódzkie Państwowej Straży Pożarnej,
- Komendy Rejonowe Państwowej Straży Pożarnej,
- Jednostki Ratowniczo-Gaśnicze Państwowej Straży Pożarnej,
- Szkoły Państwowej Straży Pożarnej i ośrodki szkolenia,
- Jednostki Badawczo-Rozwojowe Państwowej Straży Pożarnej.

Służbę w Państwowej Straży Pożarnej może pełnić obywatel polski korzystający z pełni praw publicznych, posiadający określone kwalifikacje zawodowe oraz zdolność fizyczną i psychiczną do pełnienia tej służby. Oceny zdolności fizycznej i psychicznej do służby w Państwowej Straży Pożarnej dokonują komisje lekarskie podległe Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Podejmując służbę w Państwowej Straży Pożarnej, strażak składa ślubowanie według następującej roty:

„Ja obywatel Rzeczypospolitej Polskiej, świadom podejmowanych obowiązków strażaka, uroczystie ślubuję być ofiarnym i mężnym w ratowaniu zagrożonego życia ludzkiego i wszelkiego mienia - nawet z narażeniem życia.

Wykonując powierzone mi zadania, ślubuję przestrzegać prawa, dyscypliny służbowej oraz wykonywać polecenia przełożonych. Ślubuję strzec tajemnicy państwowej i służbowej, a także honoru, godności i dobrego imienia służby oraz przestrzegać zasad etyki zawodowej”.

SZKOŁY POŻARNICZE

Szkoły pożarnicze kształcą dowódców i specjalistów o wysokich kwalifikacjach zawodowych i technicznych. Szkoła Główna Służby Pożarniczej w Warszawie jest uczelnią wyższą kształci oficerów pożarnictwa, a Szkoły Aspirantów w Poznaniu i Krakowie kształcą aspirantów pożarnictwa ze specjalizacją technika pożarnictwa. Słuchacze tych szkół otrzymują bezpłatne zakwaterowanie, umundurowanie i wyżywienie. Mają zapewnioną bezpłatną opiekę lekarską, warunki do odpoczynku i kulturalnej rozrywki. Na swoje osobiste potrzeby otrzymują należności pieniężne oraz za pełnione funkcje, których wysokość zależy od roku nauki, osiąganych wyników oraz stopnia służbowego. Otrzymują również bezpłatnie przybory i materiały szkolne, bieliznę osobistą oraz środki higieny osobistej. Korzystają z urlopów szkolnych i okolicznościowych oraz zdobywają uprawnienia do prowadzenia pojazdów mechanicznych. Ukończenie szkół zapewnia osiągnięcie pełnej samodzielności i pracę w jednostkach ochrony przeciwpożarowej. O przyjęcie do szkół pożarniczych może ubiegać się wyłącznie młodzież męska w wieku od 18 do 25 roku życia, legitymująca się świadectwem dojrzałości oraz stanem zdrowia odpowiadającym wojskowej kategorii zdrowia A, nie karana sądownie i stanu wolnego. Osoba ubiegająca się o przyjęcie do Szkoły Głównej Służby Pożarniczej powinna przesłać w terminie do 15 czerwca bezpośrednio na adres dziekanatu uczelni 00 - 967 Warszawa, ul. Słowackiego 52/54:

- podanie wraz z opinią (na formularzach znajdujących się w sekretariatach szkół średnich),
- świadectwo dojrzałości w oryginale (uczniowie ostatnich klas licealnych - zaświadczenie dyrekcji szkoły).

Kandydatów obowiązuje egzamin z matematyki, fizyki, języka nowożytnego (rosyjski, niemiecki, francuski, angielski - do wyboru przez kandydata) oraz zaliczenie prób sprawnościowych. Sprawdzian ten polega na pokonaniu toru przeszkód, przeniesieniu przedmiotów o odpowiedniej masie, wchodzeniu po drabinie (jest to badanie testowe łęku wysokości). W okresie egzaminów wstępnych uczelnia zapewnia bezpłatne wyżywienie i zakwaterowanie, natomiast koszty przejazdu z domu do uczelni i z powrotem pokrywają sami kandydaci. O terminie egzaminów dziekanat Szkoły powiadamia zainteresowanych listownie. Kandydaci ubiegający się o przyjęcie do Szkoły Aspirantów PSP powinni złożyć do dnia 30 czerwca do komend wojewódzkich PSP następujące dokumenty: podanie, życiorys, świadectwo dojrzałości lub świadectwo ukończenia szkoły średniej, świadectwo zdrowia wydane przez wojewódzką komisję lekarską MSWiA (skierowania na badania lekarskie wydają kandydatom komendy wojewódzkie straży pożarnych do dnia 31 maja). Kandydaci do Szkół Aspirantów składają egzamin wstępny. W okresie kwalifikacji szkoła zapewnia bezpłatne wyżywienie i zakwaterowanie.

Adresy:

- Szkoła Aspirantów PSP, 61-459 Poznań, ul. Czechosłowacka 27;
- Szkoła Aspirantów PSP, 31-951 Kraków - Nowa Huta, Osiedle Zgody 18.

Centralna Szkoła PSP została powołana do kształcenia i doskonalenia zawodowego podoficerów i aspirantów PSP oraz pracowników innych jednostek ochrony przeciwpożarowej. Ponadto w CS PSP planowane jest prowadzenie szkolenia doskonal-

łącego dla dowódców JRG i ich zastępców oraz dla kadry kierowniczej i specjalistów, w tym także spoza PSP.

Adres:

Centralna Szkoła PSP 42-200 Częstochowa, ul. Sabinowska 64.

Szkoły podoficerskie kształcą osoby pracujące w PSP i zakładowych strażach pożarnych. Do szkół podoficerskich kierują szefowie jednostek, w których kandydat jest zatrudniony. Kandydat musi posiadać wykształcenie co najmniej zawodowe, ukończony kurs szeregowych PSP oraz posiadać zaświadczenie lekarskie wydane przez służbę zdrowia MSW.

Adresy:

Szkoła podoficerska PSP, 85-861 Bydgoszcz, ul. Glinki 86

Szkoła podoficerska PSP, 42-202 Opole, ul. Budowlanych 1

Szkoła podoficerska PSP, 16-030 Supraśl, ul. 3 Maja 5 b

HARCERSKIE DRUŻYNY POŻARNICZE

DZIAŁALNOŚĆ HARCERSKICH DRUŻYN POŻARNICZYCH W LATACH 1958 - 1994

W końcu lat czterdziestych zaczęły powstawać pierwsze drużyny harcerskie o specjalności techniczno-obronnej. Już w 1945 r. Alfons Steiner założył w Ścinawie Nyskiej pierwszy w powiecie harcerski oddział ochotniczej straży pożarnej. Następnie harcerskie drużyny pożarnicze powstały w Jasienicy Dolnej, Paczkowie i Głucholazach. Wszystkie one zostały otoczone opieką przez Komendę Powiatową Straży Pożarnych w Nysie. Do rzędu najstarszych drużyn pożarniczych należała też HDP im. Stefana Starzyńskiego z Leszna Wielkopolskiego, powstała w 1948 roku. Przez wiele lat należała ona do najlepszych tego rodzaju drużyn w powiecie leszczyńskim oraz w województwie poznańskim. Jej założycielem i współautorem sukcesów był drużynowy hm. Władysław Przybyłek. Przerwa w działalności ZHP w latach 1950 - 1956 spowodowała zanik działalności harcerskich drużyn pożarniczych. Dopiero po Zjeździe Łódzkim w 1956 roku Związek Harcerstwa Polskiego rozpoczął działalność w nowych, bardziej sprzyjających warunkach społeczno-politycznych.

Wraz z powstaniem drużyn ogólnoharcerskich nastąpił burzliwy rozwój drużyn technicznych, w tym także pożarniczych. Rozwojowi harcerskich drużyn pożarniczych sprzyjał fakt, że w organizowaniu społecznego frontu walki z pożarami zarówno zawodowe jak i ochotnicze straże pożarne szukają nowych sojuszników, bazując głównie na młodzieży. Wśród członków organizacji harcerskiej poszukuje się też nowych członków OSP. Właśnie w ogniwach organizacyjnych ZHP istnieją duże możliwości oddziaływania na dzieci i młodzież. Temu właśnie celowi służy powoływanie harcerskich drużyn pożarniczych oraz tworzenie nowych sprawności harcerskich, w tym „Strażaka”. Podejmowane są również zespołowe działania wśród drużyn młodszoharcerskich pod nazwą „Płoszymy czerwonego kura”. Poprzez harcerskie drużyny pożar-

nicze krzewi się zasady ostrożnego obchodzenia się z ogniem, popularyzuje zasady bezpieczeństwa przeciwpożarowego. W harcerskich drużynach pożarniczych prowadzi się szkolenie w oparciu o najnowszą technikę pożarniczą: samochody pożarnicze, motopompy, środki łączności oraz sprzęt podstawowy. Najlepsze efekty daje tworzenie tego rodzaju drużyn w szkolnictwie zawodowym, gdyż sprawy techniki łączą się ściśle z zainteresowaniami młodzieży tych szkół. Działalność harcerskich drużyn pożarniczych jest również pomocna dla zakładów przemysłowych, ponieważ zwiększa w nich stan bezpieczeństwa przeciwpożarowego.

Drużyny harcerskie podejmowały współpracę z jednostkami Terenowej Obrony Przeciwiłotniczej (TOPL), późniejszej Powszechnej Samoobrony, obecnie Obrony Cywilnej. W ramach tej współpracy powstawały drużyny techniczno-obronne różnych specjalności. Pionierską działalność w tym zakresie rozwijała 2 Kielecka Drużyna Harcerska. We współdziałaniu i pod patronatem Związku Ochotniczych Straży Pożarnych rozwijały się również drużyny pożarnicze. Podpisanie w 1958 roku porozumienia o współpracy pomiędzy Związkiem Ochotniczych Straży Pożarnych a Związkiem Harcerstwa Polskiego było bodźcem do rozwoju drużyn harcerskich o specjalności pożarniczej. Opracowane zostały regulaminy organizacyjne drużyn młodzieżowych w strażach pożarnych, regulaminy szkolenia i zawodów. Po podpisaniu wspomnianego wyżej porozumienia powstało w kraju wiele harcerskich drużyn pożarniczych, głównie w województwach kieleckim, rzeszowskim i wrocławskim. Kolejne tego rodzaju porozumienie, mające na celu pogłębienie i koordynowanie współpracy, określające wspólne zadania, formy pracy i wzajemnej pomocy oraz kierunki działalności, zostało podpisane pomiędzy ZG ZOSP a KG ZHP w 1965 roku.

W Tomaszowie Mazowieckim powstała w 1959 roku 12 Harcerska Drużyna Pożarnicza, która korzystając z pomocy Miejskiej Komendy Straży Pożarnych nie tylko wyszkoliła wielu entuzjastów służby pożarniczej, ale nawet dorobiła się własnego sprzętu pożarniczego. Drużyna ta przez wiele lat pełniła funkcję jednostki pożarniczej na obozach swojego hufca. Szczep Harcerskich Drużyn Pożarniczych z Tomaszowa Mazowieckiego za osiągnięcia w pracy na rzecz środowiska został w 1969 roku odznaczony przez ZG ZOSP Złotym Medalem za Zasługi dla Pożarnictwa, a przez ministra obrony narodowej brązowym medalem za Zasługi dla Obronności Kraju. HDP z Tomaszowa Mazowieckiego należała do najlepszych w woj. łódzkim, zdobywając aż pięciokrotnie to miano.

Do jednej z najstarszych Harcerskich Drużyn Pożarniczych należy 5 HDP im. Hieronima Derdowskiego działająca przy Ochotniczej Straży Pożarnej w Wejherowie woj. gdańskie.

Powstała ona w Szkole Podstawowej nr 2 w Wejherowie w czerwcu 1957 roku. należy do najbardziej aktywnych drużyn na terenie Hufca ZHP Wejherowo. Organizuje pierwszy pożarniczy obóz harcerski w Choczewie. Przy Ochotniczej Straży Pożarnej urządzono harcówkę, która staje się ośrodkiem skupiającym członków 5 HDP.

11 października 1959 roku 5 HDP otrzymuje sztandar - jest to jeden z pierwszych sztandarów Chorągwi Gdańskiej ZHP.

17 maja 1987 roku z okazji 30 lecia działalności sztandar dekorowany jest Krzyżem za Zasługi dla ZHP.

Drużyna była gospodarzem kurso - konferencji organizowanej przez KCH ZHP i Zarząd Okręgowy Związku Ochotniczych Straży Pożarnych w Gdańsku, wielokrotnie

uczestniczy w MTO i zawodach sportowo-pożarniczych w województwie gdańskim i krajowych zajmując czołowe miejsca.

PODSTAWOWE ZADANIA HARCERSKIEJ SŁUŻBY.

Jednym z zadań Związku Harcerstwa Polskiego, wielkiej i cenionej organizacji społecznej, jest organizowanie dzieciom wolnego czasu. Największą działalność w tym względzie (kluby dziecięce, świetlice, ogniska plastyczne, zielone przedszkola) rozwijały w latach 60-tych chorągwie: katowicka, wrocławska, koszalińska i opolska. Należy podkreślić fakt, że zarządy wielu ochotniczych straży pożarnych udostępniały harcerstwu swoje świetlice. Służba harcerska nie ograniczała się jednak wyłącznie do organizowania opieki nad dzieckiem. Wystarczy wspomnieć, że młodzież harcerska często brała udział w kontrolach przeciwpożarowych oraz kontrolach pojazdów drogowych. Harcerze pracowali też przy budowie dróg, zakładali instalacje piorunochronne. Wiele zadań wykonywały zwłaszcza drużyny harcerskie ze szkół technicznych. Harcerstwo prowadzi również szeroką działalność kulturalno-oświatową, organizuje różnorodne imprezy artystyczne. Za swą intensywną działalność społeczną organizacja ta zyskała sobie dużą sympatię w społeczeństwie oraz poparcie dla podejmowanych działań ze strony władz państwowych i samorządowych. Oto jeden z przykładów. Na uroczystości otwarcia nowego roku pracy harcerskiej (1962/1963) w przyzakładowej Szkole Zawodowej Zgierskich Zakładów Chemicznych „Boruta” przybyli m.in. ówczesny wicepremier Zenon Nowak, wiceminister Obrony Narodowej gen. harcmistrz Zygmunt Duszyński i naczelnik ZHP Wiktor Kinecki. Tamtejsza harcerska drużyna pożarnicza popisała się wobec gości sprawnie przeprowadzoną akcją gaśniczą przy zaimprovizowanym pożarze na terenie zakładu. O popularności w latach 60 i 70-tych harcerskich drużyn pożarniczych świadczy zarówno ich rozwój liczebny jak też liczba członków:

Rozwój harcerskich drużyn pożarniczych w latach 1962 - 1996:

rok	liczba HDP	liczba członków
1962	491	7.316
1963	364	5.188
1967	767	11.500
1970	1534	ok. 23.000
1974	1349	18.022
1996	759	7.346

Rozwój HDP uzależniony był przede wszystkim od zaangażowania zarządu Głównego ZOSP i jego ogniw terenowych jak też instancji ZHP.

FORMY DZIAŁANIA HARCERSKICH DRUŻYN POŻARNICZYCH.

Specjalność pożarnicza w harcerstwie to długofalowy program atrakcyjnych zbiorów szkoleniowych, odbywanych zarówno w izbie harcerskiej, jak też w terenie i strażnicy straży pożarnej. W programie szkoleniowym drużyny pożarniczej przewidziano też zdobywanie srebrnej i złotej młodzieżowej odznaki sprawności obronnej w specjalności pożarniczej. Pod hasłem „Młodzi naprzód” ppor. poż. Marian Retelski opracował wskazówki dla dowódców drużyn młodzieżowych, w których przedstawił różnego rodzaju propozycje zbiorów na okres całego roku. W akcji współdziałania straży pożarnych z harcerstwem wyróżniły się komendy powiatowe straży pożarnych m.in. z Ząbkowicach i w Szczecinie. Komenda Miejska Straży Pożarnych w Szczecinie wydała w 1967 roku opracowany przez Mieczysława Klempczyńskiego „Biuletyn dla harcerskich drużyn pożarniczych”, w którym omówiono m.in. programy harcerskich sprawności pożarniczych, regulamin mundurów HDP oraz przedstawiono materiały programowe do zajęć w okresie wiosenno-letnim. Sprawdzianem poziomu wyszkolenia młodzieży zrzeszonej w harcerskich drużynach pożarniczych były organizowane przez poszczególnie chorągwie lokalne harcerskie manewry techniczno-obronne oraz manewry ogólnopolskie organizowane przez naczelne władze ZHP wspólnie z Ministerstwem Obrony Narodowej. Konkurencje pożarnicze oparte były o regulamin zawodów drużyn młodzieżowych OSP. Dla przykładu w 1968 r., odbyły się zawody harcerskich drużyn pożarniczych woj. białostockiego. W tymże roku zorganizowano Centralne Manewry Techniczno-Obronne Drużyn Specjalnościowych ZHP w Mielcu, w których uczestniczyli przedstawiciele naczelnych władz ZHP z hm. Wiktorem Kinneckim, Związku Ochotniczych Straży Pożarnych z prezesem Marianem Domagałą, Komendy Głównej Straży Pożarnych z płk. Władysławem Piławskim i władz wojskowych z wiceministrem Obrony Narodowej gen. broni Grzegorzem Korczyńskim i szefem Inspektoratu Powszechnej Samoobrony MON, gen. bryg. Aleksandrem Cesarzem. O prymat wśród harcerskich drużyn pożarniczych współzawodniczyło 18 zespołów chorągwiowych: I miejsce w tej kategorii zdobyła 12 Harcerska Drużyna Pożarnicza z Tomaszowa Mazowieckiego, II miejsce HDP z Krosna, III miejsce HDP z Ostrowca Świętokrzyskiego.

W 1972 roku odbyły się w Spale III Centralne Manewry Techniczno-Obronne ZHP, do których po raz pierwszy włączono młodzieżowe drużyny OSP. Poprzez eliminacje wojewódzkie wytypowano najlepsze drużyny, które walczyły o miano najlepszej w kraju. Jednakże aż 7 województw: białostockie, krakowskie, warszawskie, wrocławskie, zielonogórskie oraz Łódź i miasto stołeczne Warszawa, nie miało swych reprezentacji. Ten stan rzeczy był wynikiem niedoceniań, tak ze strony chorągwi ZHP jak też wojewódzkich władz pożarniczych, roli młodzieży jako przyszłych kadr strażackich. W dniach 15-20 lipca 1972 r. drużyny pożarnicze uczestniczące w zawodach zmierzyły się w czterech następujących konkurencjach: wiedza społeczno-polityczna, strzelanie, zawody pożarnicze i gry terenowe. Spośród drużyn młodzieżowych OSP I miejsce zdobyła drużyna OSP z Beska, pow. Sanok, II miejsce drużyna OSP z Kluczborka, III miejsce drużyna OSP z Soli w woj. lubelskim. Spośród harcerskich drużyn o specjalności pożarniczej I miejsce zdobyła HDP ze Szprotawy, II - HDP z Krosna, III - HDP z Tomaszowa Mazowieckiego, zaś tytuł najlepszej chorągwi zdobyła po raz ko-

lejn z Tomaszowa Mazowieckiego, zaś tytuł najlepszej chorągwi zdobyła po raz kolejny Zielona Góra. Na zawodach w Spale zapoczątkowana została współpraca między drużynami OSP a HDP. Manewry techniczno-obronne ZHP weszły na stałe do programu wychowawczego tej organizacji. Kolejne, IV Manewry Techniczno-Obronne ZHP, przeprowadzono na przełomie lipca i sierpnia 1974 r. w Białce k. Parczewa, w woj. lubelskim. Obejmowały one obok sportów obronnych, obrony cywilnej i łączności radiowej także akcję gaśniczą. Ta ostatnia konkurencja składa się z indywidualnego toru przeszkód i zespołowych ćwiczeń gaśniczych. uczestniczyło w niej 17 zespołów wojewódzkich. Zwycięstwo w tej konkurencji odniosła reprezentacja Łomży, Rzeszowa i województwa bydgoskiego. Także podczas V CMTO, które odbyły się w 1975 r. w Warszawie, rozgrywana też była konkurencja pod nazwą „Akcja gaśnicza”. Inną metodą współdziałania ZHP i naczelnych władz Związku Ochotniczych Straży Pożarnych RP w propagowaniu zasad bezpieczeństwa przeciwpożarowego są organizowane przez Zarząd Główny ZOSP, ZG ZSMP i GK ZHP, począwszy od 1977 r., Ogólnopolskie Turnieje Wiedzy Pożarniczej dla młodzieży od lat 12 do 21. Celem tych turniejów, przebiegających pod hasłem: „Młodzież Zapobiega Pożarom”, jest pogłębianie i ugruntowanie wiedzy o ochronie przeciwpożarowej, wpajanie zasad przestrzegania przepisów przeciwpożarowych oraz zachęcanie młodzieży, by wstępowała do młodzieżowych drużyn OSP. Turnieje organizowane są w etapach:

- I etap - eliminacje indywidualne
- II etap - eliminacje indywidualne gminne i miejskie
- III etap - eliminacja indywidualne wojewódzkie
- III etap - eliminacje indywidualne (ogólnopolskie) centralne

Zasługuje również na uwagę ciekawa inicjatywa Komendy Chorągwi ZHP w Katowicach, która wspólnie z Zarządem Okręgu Wojewódzkiego ZOSP i Komendą Wojewódzką Straży Pożarnych, zorganizowała w 1973 r. w Chorzowie I Zlot Aktywu HDP. Uczestniczyli w nim nie tylko członkowie HDP, ale także młodzieżowych drużyn OSP i uczestnicy akcji „Szukamy zabytków pożarnictwa”.

W 1973 r. istniejące w Polsce organizacje młodzieżowe: Związek Młodzieży Socjalistycznej, Socjalistyczny Związek Młodzieży Wiejskiej, Socjalistyczny Związek Młodzieży Wojskowej, Socjalistyczny Związek Studentów Polskich, Związek Harcerstwa Polskiego powołały do życia Federację Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej na czele z Radą Główną składającą się z prezydów wszystkich organizacji młodzieżowych oraz Komitetu Wykonawczego Federacji. W niczym nie przeszkodziło to jednak działalności harcerskich drużyn pożarniczych, do których mogli należeć harcerze mający ukończone 12 lat. Takie drużyny otrzymywały ze strony miejscowej straży pożarnej swego opiekuna - instruktora. Po VII Zjeździe ZHP w 1981 r., wraz z wprowadzeniem koncepcji harcerstwa starszego, wiele drużyn starszoharcerskich stało się drużynami specjalnościowymi. Nastąpił w związku z tym dalszy rozwój drużyn pożarniczych. Na przestrzeni ponad 35 lat przez szeregi młodzieżowych drużyn pożarniczych przeszło kilkadziesiąt tysięcy harcerzy. Setki drużyn o specjalności pożarniczej rozwijało bardziej lub mniej aktywną działalność. Było to uzależnione od zaangażowania opiekunów, a także od podejścia do tego problemu ze strony zawodowych funkcjonariuszy pożarnictwa i aktywu ochotniczych straży pożarnych. Nie mniej jednak wyróżnić można za wieloletnią aktywność drużyny z Tomaszowa Mazowieckiego, Rudy Śląskiej, Kalet, Zamościa, Biłgoraju, Hrubieszowa, Korytnicy, Otwocka oraz chorągwie ZHP w Zielonej Górze, Kielcach, Poznaniu i Mazowiecką.

Wydatne ograniczenie działalności HDP i ich rozwoju nastąpiło w wyniku przemian społeczno-politycznych i ustrojowych, jakie nastąpiły w naszym kraju po 1989 roku. Dopiero po utworzeniu w 1992 r. Państwowej Straży Pożarnej oraz po zmianach w ZG ZOSP RP harcerstwo ponownie może liczyć na pomoc i współdziałanie tak ze strony ochotniczych straży pożarnych jak też Państwowej Straży Pożarnej. We współdziałaniu ze ZOSP RP i KG PSP organizowane są zloty młodzieżowe drużyn pożarniczych. Niektóre województwa dopracowały się letniej wymiany młodzieży pożarniczej z młodzieżą innych państw. Do Kłobucka, w woj. częstochowskim, przyjeżdża w ramach współpracy na obóz wypoczynkowo-szkoleniowy młodzież z Helmstedt w RFN. Po dłuższej przerwie harcerskie drużyny specjalnościowe podjęły organizację centralnego współzawodnictwa. W dniach 29 IX - 2 X 1994 r. rozegrana została w Błachowni k. Częstochowy Ogólnopolska Harcerska Gra Specjalnościowa. W konkurencji Harcerski Wielobój Pożarniczy startowało 9 sześciuosobowych drużyn pożarniczych: w klasyfikacji końcowej najlepsze lokaty uzyskały: 15 DH z Torunia, 12 DH z Ostrowa Wielkopolskiego, 7 DSH z Rabki, DH ze SP w Trzепowie woj. gdańskie, 7 DSH z Wielunia i 43 DSH z Poznania.

22 grudnia 1994 r. podpisano porozumienie między ZHP a ZOSP RP o współpracy, którego celem jest podejmowanie działań mających na celu upowszechnienie wśród dzieci, młodzieży i osób dorosłych wiedzy o zagrożeniach pożarami i klęskami żywiołowymi, rozwijanie profilaktyki przeciwpożarowej, tworzenie harcerskich drużyn pożarniczych i drużyn młodzieżowych działających przy ochotniczych strażach pożarnych. Rokuje to nadzieję na kontynuację owocnego współdziałania między harcerstwem i strażami pożarnymi.

HARCERSKIE DRUŻYNY POŻARNICZE

Harcerska Drużyna Pożarnicza to sposób realizacji programu harcerskiego wzbogaconego treściami z zakresu ochrony przeciwpożarowej.

1. Prawo do ubiegania się o miano drużyny pożarniczej uzyskuje drużyna harcerska lub starszoharcerska (wielopoziomowa), która działa co najmniej przez jeden rok zgodnie z „Instrukcją GK ZHP w sprawie organizacji i zasad działania drużyny harcerskiej lub starszoharcerskiej” i uzyskała pozytywną ocenę swojej dotychczasowej działalności przez komendanta hufca ZHP.
2. Drużyna realizuje taki program, aby poprzez zdobywanie sprawności, znaków służb, odznak specjalnościowych, stopni harcerskich i instruktorskich, uprawnień państwowych harcerki, harcerze w zgodzie z metodą harcerską rozwijali swoją wiedzę i umiejętności z zakresu pożarnictwa.
3. Harcerki, harcerze i instruktorzy w ciągu roku swojej działalności zdobywają kolejne stopnie wtajemniczenia:
 - harcerskiego (sprawności, znaki służb, stopnie harcerskie i instruktorskie),
 - specjalnościowego (odznaki specjalnościowe, kursy specjalistyczne, uprawnienia państwowe itp.).
4. Harcerki, harcerze i instruktorzy w harcerskiej drużynie pożarniczej podejmują służbę na rzecz ochrony środowiska lokalnego (innych drużyn, hufca, chorągwi, szkoły, osiedla, wsi, miasta, regionu itp.) wykorzystując poziom swojego wyszkolenia.

5. Harcerska drużyna pożarnicza dba o wymianę doświadczeń z innymi drużynami, uczestnicząc w zlotach, turniejach, harcach i grach oraz w pracach referatów, wydziałów i inspektoratów pożarniczych.
6. Nazwa i bohater drużyny, nazwy zastępów powinny być związane ze specjalnością pożarniczą.
7. Drużynowym harcerskiej drużyny pożarniczej powinien być instruktor ZHP posiadający wiedzę i umiejętności pożarnicze, najlepiej udokumentowane ukończeniem kursu specjalistycznego lub uprawnieniem państwowym. W przypadku, kiedy drużynowy nie posiada takich kwalifikacji, w drużynie powinien być specjalista pożarnik, tzw. szef wyszkolenia pożarniczego.
8. Drużyna współpracuje z organizacjami i instytucjami specjalizującymi się w wybranej przez drużynę specjalności - z ZOSP RP i PSP.
9. Drużyna po rocznej pracy na podstawie pozytywnej oceny swojej działalności zwraca się do komendanta hufca ZHP o ogłoszenie jej w rozkazie Harcerską Drużyną Pożarniczą.
10. Harcerska drużyna pożarnicza raz w roku dokonuje samooceny swojej działalności z udziałem komendanta hufca.
W przypadku negatywnej samooceny potwierdzonej przez komendanta hufca drużyna traci prawo do noszenia miana Harcerskiej Drużyny Pożarniczej, co komendant hufca ogłasza w swoim rozkazie.

PLANOWANIE I RYTM PRACY HARCERSKIEJ DRUŻYNY POŻARNICZEJ

Drużyna opracowuje roczny plan pracy biorąc za podstawę:

- zainteresowania i potrzeby młodzieży,
- potrzeby środowiska szkolnego i pozaszkolnego,
- zadania programowe specjalności,
- wymagania stopni i sprawności, odznak i uprawnień,
- aktualne kierunki programowe Związku, wytyczne wyższych instancji harcerskich, treści odznaki chorągiewalnej.

Na podstawie rocznego planu pracy rada drużyny opracowuje szczegółowe plany kwartalne lub plany realizacji kampanii i zadań.

Czym dobry plan winien się charakteryzować ?

- Powinien być konkretny, oparty o rzeczywiste zainteresowania drużyny i potrzeby środowiska, w którym ona działa.
- Musi być ambitny i atrakcyjny dla wszystkich, którzy będą go realizowali.
- Musi być przejrzysty, żeby łatwo było z niego korzystać.
- Koniecznie musi być opracowany poprzez całą drużynę.

Na ostatniej zbiórce przed wakacjami drużynowy omawia wytyczne do planu pracy.

POWSTANIE PLANU

Etap I - Rada drużyny przygotowuje dokumenty potrzebne do opracowania planu, a następnie, podzielona na kilka zespołów, notuje te sprawy, które jej zdaniem powinny się znaleźć w planie, a więc:

- wszystkie sprawy związane ze szkołą, nauką, życiem i warunkami uczniów możliwe do podjęcia i zrealizowania przez drużynę,
- sprawy ważne w środowisku, związane ze specjalnością drużyny, a więc problemy bezpieczeństwa przeciwpożarowego, obronności itp.
- problemy związane z podnoszeniem kwalifikacji fachowych i harcerskich, stopnie, sprawności, odznaki specjalnościowe,
- kwestie wynikające z wytycznych programowych, uchwał zjazdu hufca, komendy hufca oraz odznaki chorągwiowej.

Na zakończenie pracy rada drużyny zbiera na wspólnym arkuszu podane propozycje.

Etap II - Na ogólnej zbiórce rada drużyny przeprowadza plebiscyt pod hasłem: „Co chcesz robić wraz z drużyną w przyszłym roku?”. Zebrane wyniki plebiscytu rada drużyny wpisuje na osobną kartkę.

Etap III - W oparciu o przygotowane propozycje zadań i wyniki plebiscytu rada drużyny redaguje ostateczną wersję planu pracy.

Etap IV - W tym okresie powinna się odbyć w drużynie dyskusja nad planem. W jej wyniku plan nabiera ostatecznego kształtu i zostaje ujęty w formie obowiązującego drużynę dokumentu, który staje się podstawą do układania planów kwartalnych drużyny, rady drużyny, zastępów.

Z odpisami planu można zapoznać komendę hufca lub OSP, przy której drużyna działa.

MŁODZIEŻ W RUCHU POŻARNICZYM

POWSTANIE MŁODZIEŻOWYCH DRUŻYN POŻARNICZYCH

Wielkie tragedie ludzi spowodowane częstymi pożarami zagród jak i całych osiedli zostawały niezapomniane przeżycia, szczególnie wśród młodych ludzi. Pożar małych obiektów budził zawsze duże zaniepokojenie wśród młodzieży i emocje wywoływane zabiegami zmierzającymi do likwidacji ognia. Duże pożary całych wsi lub części miast były tragedią i pozbawiały ludzi dachu nad głową, niweczyły ich dorobek z całego życia, a często i pokoleń. Uporczywa walka o zachowanie posiadanego mienia, przygotowanie sprzętu do walki z pożarami i szkolenie ludzi w ratowaniu mienia, sposoby gaszenia ognia były ośrodkiem dociekliwych zainteresowań młodego pokolenia pod koniec XIX wieku. Jeśli dodać wzrastający autorytet strażaków w społeczeństwie, mundur strażacki. Odświeżony zdobiony bohaterów walki z ogniem oraz kulturalne życie w strażnicach, to jest odpowiedź, dlaczego młodzież gromadziła się do straży pożarnych.

Strażnice ochotniczych straży pożarnych były ośrodkami krzewienia ducha narodowego i patriotycznego. W pomieszczeniach straży pożarnych organizowano odczyt i szkolenia, wieczornice z muzyką i śpiewaniem pieśni patriotycznych, powstały też chóry, zespoły teatralne oraz orkiestry strażackie. Młodzież brała żywy udział w tych wszystkich formach życia kulturalnego.

Trudno ustalić dokładną datę powstania pierwszej młodzieżowej drużyny pożarniczej. Wiadomo jednak, że już przed 1897 r. w Galicji wg. ówczesnej klasyfikacji straży pożarnych w V grupie straży pożarnych obok straży pożarnych kolejowych, fabrycznych, dworskich wymieniano strażę szkolne. Istniały one przy szkołach rolniczych w takich miejscowościach jak: Kobiernice /34/, Jagielnica /26/, Horodenko /30/, Dublany /30/, Bereźnica /30/. W drużynach tych zrzeszonych było więc 150 młodych strażaków.

Już w 1890 r. ukazał się „Podręcznik dla ochotniczych straży pożarnych” - dr Alfreda Zgórskiego, Aleksandra Piotrowskiego i dr Ludwika Ćwiklicera. Zamiarem autorów tej książki było dążenie do ujednolicenia urządzeń i wyposażenia straży, ujednolicenia umundurowania, odznaczeń, emblematów i dystynkcji.

Wspomnieć należy o tym, dlatego, bo każda straż w tym czasie miała inny rodzaj umundurowania, inne odznaczenia, emblematy i dystynkcje.

Ukazywały się też pisma „Przewodnik Pożarniczy” i „Obrona Pożarna”. należy przypuszczać, że młodzież ze szkolnych drużyn pożarniczych korzystała z tych publikacji. Młodzi strażacy chłonili wiedzę pożarniczą, brali udział w pokazach pożarniczych. Na początku XX wieku na łamach pisma „Zaranie” zamieszczano wydarzenia z ruchu strażackiego m.in. pisano: „Straże ochotnicze na wsi i po miasteczkach są nie tylko obroną umiejętną wobec ognia, ale są też dla młodzieży polem pracy z myślą ofiarną wobec ogółu. W usiłowaniach takich ludzie uspołecniają się i wyrabiają na obywateli kraju.”

Na początku XX w. szkolne strażę pożarną były wyposażane w sprzęt pożarniczy przez towarzystwa ubezpieczeniowe. Szybkość zdobywania wiedzy i sprawność fizyczna młodych strażaków z szkół rolniczych stawiała ich w czołowie aktywności strażackiej na wsi. Absolwenci ze szkół rolniczych w Pszczelinie, Sokołowie, Bratnym, Kruszynce, Mieczysławowie, Nałęczowie i Mirosławicach stanowili niezwykle cenny dorobek dla rozwoju ruchu strażackiego. W niektórych szkołach powstały specjalne oddziały straży pożarnych składające się z młodzieży szkolnej. W celu podniesienia bezpieczeństwa pożarowego na wsiach przekazywano informacje z nowoczesnego budownictwa i sposobach zapobiegania pożarom. W takich właśnie okolicznościach powstała w Mirosławicach w 1913 r. pierwsza kobieca straż ogniowa składająca się z córek chłopskich uczestniczących w kursach gospodarstwa wiejskiego.

Związek Floriański żywo interesował się młodzieżą i poczynił szereg przedsięwzięć mających na celu zainteresowanie młodego pokolenia sprawami ochrony przeciwpożarowej. W dniu 8.IX.1916r. Związek zorganizował 20 jednodniowych kursów dla młodzieży szkół zawodowych, w których wzięło udział 856 chłopców i dziewcząt. Śladami tego Związku również Związek Wielkopolski Straży Pożarnych w 1920 r. zorganizował dwa kursy dla 84 osób i Związek Lubelski SP też dwa kursy dla 70 osób.

Wzrastające zainteresowanie młodzieży sprawami pożarniczymi było impulsem do powstania I Harcerskiej Drużyny Pożarniczej w 1916 r. w Warszawie.

Ponieważ brak było ramowych zasad organizacyjnych dla tego typu organizacji młodzieżowych na zamówienie Komendy ZHP Związek Floriański opracował i wprowadził w życie w 1920 r. statut i regulamin HDP.

Statut stawiał za cel:

1. przygotowanie spośród młodzieży zastępów wyszkolonych strażaków i rozwijanie wśród młodzieży idei pożarniczych,
 2. przygotowanie przyszłych aktywistów OSP,
 3. współdziałanie z OSP w walce z pożarami,
 4. uczestniczenie drużyn harcerskich i ich członków w kursach pożarniczych, wystawach, zjazdach, konkursach i zawodach, wspólnie z okolicznymi jednostkami OSP.
- Drużyny harcerskie pożarnicze powstały też w innych miastach. W 1924 r. było ich 15. W 1936 r. drużyny te przekształcono w harcerskie oddziały pożarnicze.

Związek Floriański w trosce o podniesienie sprawności technicznej straży w 1918 r. prowadził wykłady z zakresu pożarnictwa w szkołach rolniczych: Pszczelinie, Sobieszynie, Mieczysławowie, Liskowie i Krzyżewie, a także w seminariach nauczycielskich w Radomiu i Solcu oraz Szkole Realnej w Łowiczu. W seminarium nauczania w Radomiu w 1917 r. powstała I Żeńska Drużyna Pożarnicza. W wyniku tej akcji szkoleniowej wzrosła ilość nowych instruktorów pożarnictwa, którzy z kolei przyczynili się do rozwoju pożarnictwa.

Bardzo udanym przedsięwzięciem Związku Floriańskiego było organizowanie tygodniowych kursów pożarniczych w seminariach nauczycielskich. Chodziło o to, aby przyszli nauczyciele byli wyposażeni w argumenty do walki z żywiołem ognia, aby w swej przyszłej pracy propagowali idee ochrony przeciwpożarowej w strażach pożarnych i w ich środowisku. W latach 1919-1920-21 w placówkach kształcenia nauczycieli przeprowadzono 26 kursów tygodniowych i 36 kursów dwu i trzy dniowych.^{12/} Młodzież chętnie uczestniczyła w tych kursach zdobywając wiedzę teoretyczną i umiejętności praktycznego posługiwania się sprzętem pożarniczym. W efekcie tej pracy w wielu seminariach nauczycielskich powstały uczniowskie drużyny strażackie, wyposażone w sprzęt pożarniczy przez Ubezpieczenia Wzajemne. Były to miejscowości: Chełm, Kiece, Jędrzejów, Siennica, Łomża, Płock, Łowicz i Wymyslin.

Nie tylko związki strażackie przywiązywały dużą wagę młodzieży, ale również Ministerstwo Oświecenia Publicznego i Zarząd Ubezpieczeń Wzajemnych. Wspólnym wysiłkiem zorganizowano w 35 miejscowościach kursy dla nauczycieli w roku 1919, przeciętnie po 50 uczestników, aby ci z kolei mogli w swoich środowiskach propagować idee strażackie. Podobne kursy organizowano też w następnych latach. Wiedzę pożarniczą, szczególnie o zakresie profilaktycznym szerzono też w szkołach średnich i powszechnych.

Młodzież żeńska, wspólnie z kobietami - żonami strażaków również czynnie uczestniczyła w życiu strażackim. W okresie zaborów zajmowała się działalnością kulturalno-oświatową organizując różne formy imprez towarzyskich. poprzez urządzanie zbiórek pieniężnych, przedstawień, koncertów i zabaw tanecznych wspólnie ze strażakami, również po uzyskaniu niepodległości przyczyniały się do wzbogacania straży w sprzęt pożarniczy. W licznych szkolnych drużynach pożarniczych uczyła się posługiwania sprzętem gaśniczym.

W okresie II Rzeczypospolitej rozwinął się wśród kobiet strażaków ruch samarytański, mający na celu organizowanie i udzielanie pierwszej pomocy ofiarom ognia i

poszkodowanym w akcji ratowniczej. W pierwszych latach rozwoju samarytanki działające przy strażach pożarnych nie miały żadnych ram organizacyjnych.

W 1927 r. w województwie kieleckim powstała pierwsza żeńska drużyna samarytańska, a w rok później działało już kilkanaście takich drużyn. W roku 1930 Zarząd Główny ZSP RP wydał specjalne instrukcje normujące w głównym zarysie pracę drużyn samarytańskich. Od tej pory zaznaczył się intensywny rozwój ruchu samarytańskiego o czym mogą świadczyć dane: w 1933 r. było 303 drużyn i 3392 członkiń a w 1938 r. było 1027 drużyn i 11.175 członkiń. Do rozwoju ruchu samarytańskiego przyczyniła się praca instruktorek działających przy zarządach wojewódzkich i powiatowych związku. W wielu środowiskach trzeba było przełamywać wiekowe opory i poglądy na rolę kobiety w domu i środowisku. Uważano bowiem, że uczęszczanie dziewczyn do świetlicy jest nieestosowne, a tym bardziej branie udziału w ćwiczeniach ze sprzętem pożarniczym. Rozwój drużyn samarytańskich był również hamowany brakiem odpowiedniego sprzętu ratowniczego jak noszy czy apteczek.

Od 1933 r. uwidacznia się dążność władz związkowych różnych szczebli do unormowania statusu samarytanek w strażach pożarnych.

Opracowano: instrukcje o organizacji Żeńskich Służb Samarytańskich, wydano programy szkolenia I, II, III stopnia; wydano regulaminy umundurowania, regulaminy wyszkolenia ze sprzętem oraz typ apteczki przeznaczonej dla straży pożarnych.

W 1934 r. odbył się pierwszy dwu-miesięczny kurs dla 32 kandydatek na instruktorki. Kursy podobne organizowano w następnych latach. Jednak już w 1929 r. zorganizowano regionalny 8-dniowy kurs żeński samarytańsko-pożarniczy w Makoszynie pow. sandomierski dla 50 uczestniczek. W czasie 70 godzin wykładów i ćwiczeń przekazano wiedzę z zakresu:

1. niesienia pierwszej pomocy w nagłych wypadkach,
2. higieny,
3. obrony przeciwpożarowej i przeciwgazowej,
4. wychowania fizycznego,
5. przysposobienia wojskowego.

Pomocą w szkoleniu samarytanek służyły wydawnictwa jak „Przegląd Pożarniczy”, „Gazeta Strażacka” a od 1935 r. dodatek miesięczny z tej gazety „Gazeta Samarytańska”. W tych periodykach publikowano nie tylko materiały szkoleniowe i organizacyjne, ale zamieszczano artykuły o charakterze historycznym, obyczajowym, literackim, etnograficznym i inne.

Wykorzystując zdobytą wiedzę samarytanki organizowały dziecińce wiejskie w okresie nasilonych prac w rolnictwie, uczyły higieny życia codziennego i osobistej, inspirowały różne formy kulturalno-oświatowe w swych środowiskach. W 1938 r. drużyny samarytańskie przemianowano na żeńską Służbę Patriotyczną, ściśle zespalaając ją organizacyjnie ze strażami pożarnymi na wypadek wojny. Poszerzono też zakres szkolenia o obronę przeciwlotniczo-pożarniczą.

Okres powojenny.

Rozwój młodzieżowych organizacji pożarniczych należy rozpatrywać w powiązaniu z aktualnym stanem ochotniczych straży pożarnych. Ich rozwój warunkował wzrost i ożywienie działalności młodzieży w ruchu strażackim. Ramy tego opracowania pozwalają na bardzo skrótowe potraktowanie warunków społeczno-politycznych

kraju okresu powojennego na korzyść uwypuklenia samej działalności młodzieży w OSP.

Stanisław Kuta w powojennej działalności ochotniczego strażactwa wyróżnia trzy okresy, a obecnie można dodać również okres czwarty.

Pierwszy okres przypada na lata 1944-49, w którym OSP podejmowały działalność związaną z odbudową bazy materialnej i remiz oraz uzupełniały skład osobowy swych jednostek. W tym czasie dział Zw.SP RP dążący do skontrolowania w swoich rękach całokształtu spraw ochrony przeciwpożarowej. W tych latach liczba OSP wprawdzie zmalała z 13.578 do 12.834 jednostek, ale wzrosła ilość członków z 318.815 do 387.050. Młodzieżowe drużyny pożarnicze chociaż to trudno jest dzisiaj ocenić ich działalność.

Drugi okres obejmuje lata 1950 - 1956. Rozpoczął on się od rozwiązania Z SP RP i działaniem zmierzającym do upaństwowienia służb ochrony przeciwpożarowej. W oparciu o ustawę o ochronie przeciwpożarowej i jej organizację z 4.II.1950r. powołano Komendę Główną SP, która jako organ centralny państwowy zajęła się całością spraw związanych z ochroną przeciwpożarową. Powstały komendy wojewódzkie i powiatowe SP, a w OSP na miejsce zarządu powołano komendanta straży. Wymienione organa zajęły się podporządkowaniem ochotniczych straży strażactwu zawodowemu. Koszty utrzymania straży i ubezpieczenie wszystkich strażaków zawodowych i ochotników od następstw nieszczęśliwych wypadków przejęło państwo. Wzrósł w tym czasie poziom wyszkolenia strażaków i podniosła się skuteczność walki z ogniem. Zlikwidowanie zarządów w OSP zdeterminowało ograniczenie samorządności, spadek inicjatywy i aktywności, a w konsekwencji odejście wielu wartościowych działaczy. Również i w tym okresie mało jest doniesień o działalności młodzieży w OSP, a ZDP rozpadały się coraz częściej.

trzeci okres, zaczynający się od 1957 r. charakteryzuje się znacznym ożywieniem w OSP. Powołano ZOŚP jako stowarzyszenie wyższej użyteczności i przywrócono znaczną samodzielność w działalności zarządów OSP, opartej o potrzeby i zainteresowania środowiska. Wielka odnowa i ożywienie w działalności strażaków ochotników było wynikiem reorientacji władz centralnych na rolę tej najpotężniejszej organizacji w życiu społecznym i w ochronie przeciwpożarowej. Równoległe do wzrostu ilości jednostek OSP rozwijały się strażackie drużyny młodzieżowe i harcerskie oraz KDP.

ROK	K D P		M D P		H D P	
	drużyn	członków	drużyn	członków	drużyn	członków
1959	122	1.150	-	-	-	-
1963	234	2.347	943	11.036	364	5.188
1970	3.364	36.074	6.029	66.035	1.176	23.212
1980	1.698	18.496	4.315	48.357	1.901	25.393
1991	1.114	10.745	8.510	91.819		
1997	429	4.059	8.782	89.143	760	7.388

Początek czwartego okresu należy wiązać z nowymi ustawami o PSP i ochronie przeciwpożarowej z 1991 r. nastąpiły istotne zmiany w funkcjonowaniu ochotniczego pożarnictwa polegające na podporządkowaniu OSP samorządom gmin i przeję-

ciu, przez nie zasad finansowania. Dokonano zmian w statutach OSP i Związku OSP. W wyniku restrukturyzacji przedsiębiorstw wiele zakładowych OSP zostaje rozwiązanych. W tym ostatnim okresie następuje znaczny spadek KDP i HDP, ale notuje się duży wzrost MDP i ich aktywność w ruchu strażackim i kulturalnym.

Dlaczego młodzież wstępowała i w dalszym ciągu zasilala szeregi MDP ? Co w życiu strażackim przyciąga młode pokolenie do straży pożarnych ?

Ważnym czynnikiem w organizacji MDP było opracowanie i upowszechnienie regulaminu organizacyjnego w 1964 r., zmienionego w 1981 roku i regulaminu dla KDP w 1965 r. Ostateczny status członka MDP uregulował statut OSP w oparciu o Prawo o stowarzyszeniach z 1989 r. Członkiem MD a zarazem OSP jest osoba, która ukończyła lat 12 i uzyskała zgodę opiekunów na przynależność do straży pożarnej oraz złożyła przyrzeczenie. W ten sposób członek MDP stał się członkiem OSP.

Dla uhonorowania aktywnych członków MDP ZG ZOSP ustanowił w 1969 r. trzystopniową „Oznakę MD OSP” - brązową, srebrną i złotą oraz regulamin ich nadawania. Młodzi strażacy za zasługi dla swej organizacji są od tej pory też odznaczani.

W 1970 r. wprowadzono w młodzieżowych drużynach OSP jednolite umundurowanie. Składało się ono z niebieskiej bluzy, granatowych spodni lub spódniczki, takiegoż koloru beretu, niebieskiego krawatu oraz pasa, toporka i hełmu. Był to element wyróżniający członków MDP w społeczności strażackiej i podkreślający więź organizacyjną.

Dwa lata później ZG ZOSP wprowadził sprawności pożarnicze wraz z regulaminem ich zdobywania. Dla członków MDP w wieku lat 12 - 16 są to: znawca zasad przeciwpożarowych, łącznik zwiadowca, pomocnik strażaka, sanitariusz-ratownik, specjalista podręcznego sprzętu gaśniczego, organizator sportu i turystyki; dla grupy starszej w wieku 16 - 18 lat: prądownik, opiekun dzieci, strażak propagandzista, mechanik sprzętu pożarniczego, przodownik wyszkolenia pożarniczego, organizator pracy kulturalno-oświatowej. Wiedza i umiejętności składały się na zdobycie odpowiedniej odznaki sprawności, a ich ilość umieszcza na prawym rękawie bluzy świadczyła o stopniu zaawansowania w tajniki wiedzy pożarniczej.

W 1973 r. wprowadzono „Regulamin współzawodnictwa pomiędzy stowarzyszeniami OSP i oddziałami powiatowymi ZOSP w zakresie działalności prewencyjno-propagandowej.” Ruch ten rozszerzano również na drużyny młodzieżowe. Dla wszystkich MDP współzawodnictwo prowadzono do poziomu wojewódzkiego, a w szkołach rolniczych i leśnych do stopnia centralnego. w okresie, w którym powszechny w Polsce był wyścig pracy, wyścig o ilość dla MDP element rywalizacji o najlepszą drużynę w gminie, w województwie czy w kraju miał swe uzasadnienie i spełniał do pewnego czasu funkcję stymulującą.

Radom w 1978 r. stał się dla młodzieży miejscem ogólnokrajowego finału O-TWP, pasjonującej się sprawami bezpieczeństwa przeciwpożarowego. Od tego czasu coraz więcej uczestników bierze udział w tych zmaganiach eliminacyjnych, by dojść do finału centralnego.

Minister Spraw Wewnętrznych w 1982 r. wydał zarządzenie w sprawie wzorów umundurowania, dystynkcji i oznak dla członków OSP i ZOSP. W tym zarządzeniu unormowane zostały też wzory umundurowania członków młodzieżowych drużyn OSP i odpowiednich dystynkcji.

Najbardziej pasjonującymi młodzież zajęciami w strażach pożarnych były i są ćwiczenia przygotowujące uczestników do zawodów sportowo-pożarniczych. Od 1972 r. MDP uczestniczą w krajowych zawodach sportowo-pożarniczych. W 1985 r. wprowadzono nowy regulamin dla tych zawodów. Młodzież uczestniczy w dwóch grupach: I - młodzież w wieku 12 - 16 lat i w II A w kat. wiekowej 16 - 18 lat. Rywalizacja połączona z perfekcją w sprawianiu linii wężowo-gaśniczych mobilizuje drużyny młodzieżowe na zawodach strażackich, manewrach harcerskich, zlotach i obozach. Umiejętności i zdobyta w młodości procentują potem w służbie w strażackich jednostkach. W 1990 r. tylko w zawodach sportowo-pożarniczych na szczeblach gminnych, rejonowych, wojewódzkich i centralnych brało udział ponad 22.000 młodych adeptów pożarnictwa.

W 1989 r. międzynarodowych Zawodach Pożarniczych CTIF w Warszawie polska młodzież uplasowała się na III miejscu (MDP z Kamienicy). Cztery lata później w Berlinie na tego typu zawodach dziewczęta MD OSP Barchlin uplasowały się na 4 pozycji i zdobyły srebrny medal a chłopcy z MD OSP z Paczkowa zajęli 6 miejsce i zdobyli złoty medal w 1994 wprowadzono regulamin zawodów młodzieżowych drużyn pożarniczych CTIF.

Formą łączącą szkolenie z wypoczynkiem i turystyką są obozy szkoleniowo-wypoczynkowe dla członków MDP i HDP. Cieszą się one niesłabnącym zainteresowaniem i zawsze chętnych jest więcej niż organizatorzy mają miejsc. Od początku lat dziewięćdziesiątych organizacja tych obozów stała się domeną zarządów wojewódzkich ZOSP RP i KW PSP. Obok wiedzy pożarniczej uczestnicy zdobywają niesamowite wrażenia obozowe oraz poznają atrakcje turystyczne. nowe znajomości nawiązane na 14 do 20 dniowym turnusie kończą się z łezką w oczach w dniach odjazdu. Nowe formy życia codziennego, obozowego wraz z obowiązkową dyscypliną są akceptowane przez młodzież i dlatego zgłaszają się następne tego typu formy rekreacji i szkolenia.

Dużą popularnością cieszą się mniej wymagające środków finansowych wojewódzkie zloty drużyn pożarniczych organizowane przez ZW ZOSP RP, KW PSP i KCH ZHP. Imprezy są dwu - trzydniowe. W programie obok zawodów sportowo-pożarniczych przewidziane są też rozrywki. ZW ZOSP RP w Gdańsku dysponuje doskonale opracowanym programem zlotu. Wymaga się od uczestników przywiezienia książki pracy drużyny i kroniki. Całokształt zawodów łącznie z turniejem wiedzy pożarniczej podlega ocenie i jest nagradzany.

Ostatnie dziesięciolecie przyniosło znaczące zmiany w postępie cywilizacyjnym, a szczególnie technicznym w naszym kraju. Nastąpił gwałtowny wzrost motoryzacji. Transport drogowy stał się środkiem zaopatrzenia i handlu. Na drogach mają często miejsce kraksy motoryzacyjne. przewożone tą drogą środki chemiczne, często toksyczne stwarzają wielkie niebezpieczeństwo skażenia środowiska. Ostatnia powódź, nie notowana od przeszło 100 lat uwidoczniła człowiekowi błędy, jakie popełnił prowadząc regulacje rzek.

Tym wszystkim problemom muszą sprostać strażacy w ramach powołanego i tworzonego krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Straże Pożarne, aby mogły wywiązać się z nałożonych nań zadań, muszą być wyposażane w niezbędne środki do zapobiegania i likwidacji groźnych zdarzeń. Nowoczesna technika wkracza do straży pożarnych, a ta fascynuje młodych ludzi. Ten argument oraz chęć służenia pomocą

potrzebującym ludziom zawsze będzie przyciągać rzesze młodego pokolenia do straży pożarnych.

20 LAT OGÓLNOPOLSKIEGO TURNIEJU WIEDZY POŻARNICZEJ

Pierwsza Olimpiada Wiedzy Pożarniczej odbyła się w 1970 r. zorganizowana przez Zarząd Okręgu Wojewódzkiego ZOSP w Gdańsku. Rok później inicjatorem tej formy upowszechniania wiedzy o ochronie przeciwpożarowej były Dh Marian Kuder-ski w woj. radomskim. Być może, że i w innych województwach odbywały się tego typu olimpiady. Miały one jednak zasięg lokalny - wojewódzki. Dopiero rok 1978 był początkiem turnieju obejmującym cały kraj. W tym roku opracowano i rozpowszechniono zasady regulaminowe olimpiady i wskazówki organizacyjne na całą Polskę. Rozrastał się ten turniej powoli obejmując coraz większe kręgi młodzieży szkół podstawowych i średnich. W 1985r. w OTWP na różnych szczeblach eliminacyjnych brało udział ponad 1 mln uczestników. Żadne inne turnieje i olimpiady nie upowszechniły się na tak szeroką skalę.

Wiedza pożarnicza przeznaczona dla uczestników turnieju przez organizatorów początkowo w wąskim przedziale, przeważnie o charakterze prewencyjnym w okresie 20 lat znacznie wybiegła poza granice źródeł publikacji dostępnych dla szerokich kręgów młodzieży. Obecnie na wiele testów nie są w stanie odpowiedzieć strażacy ochotnicy.

OTWP ma na celu „popularyzowanie wśród dzieci i młodzieży znajomości przepisów przeciwpożarowych, zasad postępowania na wypadek powstania pożaru oraz praktycznych umiejętności posługiwania się podręcznym sprzętem gaśniczym i techniką pożarniczą”. Wiadomości pożarnicze zdobyte przez uczestników turniejów oprócz osobistej satysfakcji z otrzymanych nagród mają zastosowanie praktyczne w ich mieszkaniach, zabudowaniach. Członkom M-HDP posłużyły do zdobywania sprawności pożarniczych, czy też odbywania patroli żniwnych i leśnych w okresach szczególnych zagrożeń pożarowych. Analizy KG PSP wskazują, że dzieci i młodzież przestały być na czołowych pozycjach sprawców przyczyn pożarów w kraju.

W okresie, kiedy w ogniowach Związku OSP istniało współzawodnictwo uczestnicy OTWP dostarczali cennych punktów zarządom Związku. Młodzież chętnie sięga po różne dostępne publikacje z wiedzy o ochronie przeciwpożarowej. Nieliczne tego rodzaju broszury i książeczki dawno już się wyczerpały, a nowych, uwzględniających zmiany jakie nastąpiły w ochronie przeciwpożarowej po 1991 r. ciągle brak na szerszą skalę na rynku księgarskim.

Organizatorami w pierwszych latach edycji OTWP byli: ZG ZOSP, KG PS, ZG ZSMP, Gkw ZHP, Min. Rol. i Centrala PZU pod patronatem Min. o i W. W okresie trwania turnieju zmieniali się organizatorzy. W ostatnich latach włączyli się narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych, Banku Gospodarki Żywnościowej i innych organizacji społecznych i fundacji.

Od 1978 r. ewolucji uległy regulaminy tego turnieju. W pierwszych latach mogli brać udział w eliminacjach uczniowie szkół do lat 21. Od 1991 r. ograniczono wiek w granicach 12 - 15 lat i 16-19 lat. Jednocześnie wykluczono z powtórnych eliminacji osoby, które zajęły I miejsca w finałach centralnych w swych kategoriach wie-

kowych. Zmieniono i uściślono sposoby powoływania i zakres kompetencji jury. Decyzje jury na każdym szczeblu eliminacji są ostateczne i nieodwołalne. Poważnym zmianom uległy eliminacje etapowe. ich stopień trudności stale wzrastał, a ilość pytań znacznie poszerzono od 8 w 1978r. do 40 w ostatnich latach. Ewaluował również system punktacji od 0-5 w 1978r. za odpowiedzi pisemne i od 0-10 pkt. do 0-3 pkt. za odpowiedzi ustne w ostatnich latach. W pierwszych latach trwania turnieju zestawy pytań opracowywała Główna Komisja OTWP dla szczebla centralnego i wojewódzkiego. Obecnie na każdym szczeblu OTWP eliminacjami kieruje komitet organizacyjny złożony z przedstawicieli organizatora i instytucji oraz organizacji współpracujących.

W ostatnim regulaminie z 1996 r. wprowadzono zapis: „Zwycięzca OTWP (grupa starsza) ubiegający się o przyjęcie do Szkoły Głównej Służby Pożarniczej, po złożeniu wymaganych egzaminów wstępnych oraz spełnieniu warunków zdrowotnych - zostaje zakwalifikowany do grona studentów uczelni. Finaliści OTWP (którzy zajęli w nim miejsca od 2 do 5) ubiegający się o przyjęcie do szkół aspirantów pożarnictwa jeżeli spełnią warunki zdrowotne, zostają słuchaczami Szkół Aspirantów PSP bez egzaminów”. Postulat ten od wielu lat był podnoszony przez uczestników turnieju i oczekuje się jego urzeczywistnienia.

OTWP spełnia więc ważne ogniwo w przygotowaniu młodego pokolenia do służby pożarniczej. Kandydaci wstępujący do MDP i OSP posiadają już pewien zasób wiedzy pożarniczej przydatny w ich późniejszej działalności.

Słusznie wprowadzono dokument „Informacja o przebiegu eliminacji OTWP”, gdyż dane zebrane z całego kraju uwidocznia organizatorom, jak duży jest udział młodzieży w zdobywaniu wiedzy pożarniczej. należałoby również podać aktualne pozycje bibliograficzne, na których bazuje Centralny Komitet Organizacyjny OTWP, opracowując testy dla uczestników, aby i oni mogli z tych źródeł skorzystać.

Na łamach „Strażaka” już w 1989 r. w artykule „Staruszek OTWP” sygnalizowano, że turniej się przeżył i należy go zmodyfikować. Moje obserwacje potwierdzają opinie opiekunów uczestników olimpiad, że tam, gdzie jest osoba zainteresowana OTWP: nauczyciel, strażak, działach organizacji społecznej, tam notuje się niesłabnące zainteresowanie wiedzą pożarniczą. Należałoby go tak upowszechnić, aby w każdej szkole podstawowej i średniej odbywały się coroczne eliminacje. Właściwa oprawa propagandowa i wizualna oraz odpowiednie nagrody gwarantowałyby ich atrakcyjność.

Wiele firm ubezpieczeniowych stać na drogie reklamy w TVP, a nie stać na sponsorowanie OTWP. ZHP i inne organizacje młodzieżowe same mają trudności finansowe i nie włączają się w organizację olimpiad pożarniczych.

Jestem za wprowadzeniem pewnych innowacji w finałach gminnych, wojewódzkich i centralnych. chociaż jedno z pięciu pytań ustnych mogłoby dotyczyć opisu i przeznaczenia akcesorii pożarniczych używanych w strażach. Ale przede wszystkim należy poczynić starania, aby tą drogą jak najwięcej młodzieży zdobywało niezbędną w życiu wiedzę pożarniczą.

Finaliści Ogólnopolskiego Turnieju Wiedzy Pożarniczej.

1978 WARSZAWA	
Kategoria wiekowa młodsza	Kategoria wiekowa starsza
	1. Zbigniew Czerwiński - Chełm 2. Tadeusz Krawczyk - Zamość 3. Grzegorz Bieniaszewski - Kielce 4. Zbigniew Cieślak - Sieradz 5. Antoni Filipiak - Biała Podlaska
1979 WARSZAWA	
1. Katarzyna Rosińska - Szczecin 2. Andrzej Gacek - Opole 3. Stanisław Sulenta - Lublin 4. Dorota Gazda - Katowice 5. Janusz Surma - Piotrków Tryb.	1. Stanisław Manera - Rzeszów 2. Witold Gabryś - Kalisz 3. Andrzej Siwy - Przemyśl 4. Elżbieta Pułtyn - Bydgoszcz 5. Antoni Filipiuk - Biała Podlaska
1980 CHORZÓW	
1. Jan Godlewski - Toruń 2. Sławomir Bojno - Łomża 3. Mariola Pużyńska - Konin 4. Krystyna Skarbek - Tarnów 5. Paweł Węcowski - Skierniewice	1. Jacek Szymczak - Łódź 2. Piotr Cuzewski - Słupsk 3. Stanisław Sulenta - Lublin 4. Małgorzata Muszyńska - Legnica 5. Andrzej Rawicki - Piła
1981 PIOTRKÓW TRYBUNALSKI	
1. Edward Basta - Ostrołęka 2. Bogusław Siedlarczyk - Nowy Sącz 3. Celina Bronikowska - Suwalskie 4. Jacek Froniewski - Wrocław 5. Wojciech Kluj - Leszno	1. Jacek Pawelczyk - Łódź 2. Andrzej Hałajko - Biała Podlaska 3. Anna Pietrzak - Konin 4. Jacek Orłowski - Warszawa 5. Jacek Matusz - Leszno
1982 NOWY SĄCZ	
1. Remigiusz Rosiak - Konin 2. Mirosław Sliwiak - Gorzów Wlk. 3. Stanisław Świder - Lublin 4. Dariusz Rogalewski - Ostrołęka 5. Jacek Olech - Lublin	1. Jerzy Breda - Bydgoszcz 2. Dariusz Sadowski - Olsztyn 3. Krzysztof Figiel - Katowice 4. Jan Stępień - Słupsk 5. Barbara Lula - Przemyśl
1983 OLSZTYN	
1. Agata Miller - Płock 2. Andrzej Łażewski - Poznań 3. Jarosław Danielewski - Kalisz 4. Sławomir Jano - Piła 5. Edyta Orzechowska - Poznań	1. Jarosław Cisek - Rzeszów 2. Wiesław Juszcak - Wrocław 3. Jerzy Romanowski - Biała Podlaska 4. Katarzyna Hajduk - Siedlce 5. Stanisław Sulenta - Lublin

1984 TORUŃ	
1. Jarosław Hryniewski - Biała Podlaska	1. Artur Kasiński - Kielce
2. Andrzej Szarawarski - Radom	2. Marek Krzeszycha - Biała Podlaska
3. Bogdan Gibas - Biała Podlaska	3. Wojciech Siemionowski - Toruń
4. Przemysław Berny - Wrocław	4. Joanna Zejc - Katowice
5. Andrzej Kapustyński - Koszalin	5. Robert Rymorz - Biała Podlaska
1985 RADOM	
1. Maciej Słaczka - Krosno	1. Jerzy Romanowski - Biała Podlaska
2. Tomasz Dawidziuk - Biała Podlaska	2. Andrzej Szarawarski - Radom
3. Przemysław Berny - Wrocław	3. Grzegorz Fibakiewicz - Łomża
4. Stanisław Stuła - Bielsko Biała	4. Tomasz Orawczyk - Nowy Sącz
5. Krzysztof Tarka - Warszawa	5. Jacek Stadnicki - Legnica
1986 ŚWIDNICA	
1. Przemysław Strycharczyk - Wrocław	1. Paweł Piróg - Przemyśl
2. Sławomir Herbowski - Toruń	2. Maciej Płociennik - Legnica
3. Marta Flak - Opole	3. Edyta Niestępska - Ostrołęka
4. Andrzej Kowalski - Legnica	4. Andrzej Szarawarski - Radom
5. Krzysztof Tkacz - Elbląg	5. Artur Rokicki - Szczecin
1987 GDAŃSK	
1. Tomasz Kleciński - Łódź	1. Jarosław Augustyniak - Płock
2. Radosław Jarmułowicz - Olsztyn	2. Andrzej Szarawarski - Radom
3. Bartosz Kaźmierczak - Piła	3. Tadeusz Borowski - Łódź
4. Wiesław Bukowiec - Nowy Sącz	4. Grzegorz Kutesza - Łomża
5. Elżbieta Zakrzewska - Biała Podlaska	5. Sławomir Sadowski - Skierniewice
1988 KALISZ	
1. Dariusz Jagiełło - Piotrków Tryb.	1. Zygmunt Honczek - Opole
2. Jarosław Bułka - Bielsko-Biała	2. Grzegorz Kutesza - Łomża
3. Tomasz Mielczarek - Skierniewice	3. Radosław Jarmułowicz - Olsztyn
4. Waldemar Zawiszewski - Bydgoszcz	4. Agnieszka Marcewicz - Lublin
5. Tomasz Kleciński - Bydgoszcz	5. Paweł Dyczewski - Suwałki
1989 SŁUPSK	
1. Marek Piątkowski - Leszno	1. Krzysztof Tryniszewski - Wrocław
2. Tomasz Podsadny - Łódź	2. Lech Dzierzgowski - Ostrołęka
3. Artur Karasiński - Lublin	3. Jarosław Bułka - Bielsko Biała
4. Artur Cirocki - Suwałki	4. Małgorzata Bajkiewicz - Zamość
5. Krzysztof Zieliński - Chełm	5. Jolanta Kozdra - Tarnobrzeg

1990 GORZÓW WIELKOPOLSKI	
1. Andrzej Pankowski - Piła 2. Marek Poterek - Rzeszów 3. Tomasz Klinkosz - Gdańsk 4. Marek Maleika - Katowice 5. Andrzej Ruczyński - Toruń	1. Jarosław Bułka - Bielsko-Biała 2. Marcin Todorski - Siedlce 3. Agnieszka Drzewiecka - Płock 4. Dorota Bartosiak - Ciechanów 5. Zbigniew Jelonka - Radom
1991 ŁÓDŹ	
1. Bernard Kowalski - Wałbrzych 2. Krzysztof Kruszyński - Łódź 3. Przemysław Jakusz - Gdańsk 4. Tadeusz Rybka - Rzeszów 5. Marcin Wykręt - Bielsko-Biała	1. Sławomir Kosz - Jelenia Góra 2. Jarosław Jurkowski - Opole 3. Jarosław Bułka - Bielsko-Biała 4. Andrzej Pankowski - Piła 5. Paweł Chmura - Rzeszów
1992 ŚWINOUJŚCIE	
1. Krystian Bielak - Olsztyn 2. Błażej Bułka - Bielsko-Biała 3. Anieli Cłapa - Sieradz 4. Renata Lewandowska - Ostrołęka 5. Daniel Wieczorek - Kalisz	1. Małgorzata Jarocka - Bydgoszcz 2. Grzegorz Działo - Zamość 3. Beata Bombalska - Ciechanów 4. Andrzej Pankowski - Piła 5. Rafał Ryś - Nowy Sącz
1993 JELENIA GÓRA	
1. Krzysztof Stasiński - Piotrków Tryb. 2. Mariusz Przydrożny - Leszno 3. Przemysław Grzybowski - Szczecin 4. Paweł Pelc - Chełm 5. Klaudia Madej - Tarnobrzeg	1. Tomasz Szop - Jelenia Góra 2. Paweł Lewandowski - Łódź 3. Mariusz Korpalski - Olsztyn 4. Sebastian Sahajdak - Słupsk 5. Tomasz Kmiec - Kielce
1994 PIOTRKÓW TRYBUNALSKI	
1. Marcin Pochodyła - Lublin 2. Bartłomiej Mazurek - Zamość 3. Marcin Stonoga - Piotrków Tryb. 4. Jacek Jaworski - Radom 5. Michał Szatan - Bielsko-Biała	1. Paweł Latała - Jelenia Góra 2. Konrad Kończewski - Zamość 3. Adam Stępczak - Leszno 4. Krzysztof Stasiński - Piotrków Tryb. 5. Aneta Cłapa - Sieradz
1995 RADOM	
1. Michał Szatan - Bielsko-Biała 2. Arkadiusz Dałgoń - Lublin 3. Mariusz Ulanowicz - Włocławek 4. Karol Sepohh - Siedlce 5. Mariola Ramiączek - Bielsko-Biała	1. Artur Sadownik Sadowski - Biała Podlaska 2. Mariusz Korpalski - Olsztyn 3. Renata Lewandowska - Ostrołęka 4. Krzysztof Stasiński - Piotrków Tryb. 5. Marcin Józwiak - Gorzów Wlk.

1996 LESZNO	
1. Łukasz Wysokiński - Leszno	1. Przemysław Grzybowski - Szczecin
2. Rafał Biernacki - Krosno	2. Krzysztof Stasiński - Piotrków Wlk.
3. Kinga Rosa - Tarnów	3. Grzegorz Kotulek - Bielsko Biała
4. Marcin Szpond - Rzeszów	4. Bernadeta Zachwieja - Nowy Sącz
5. Małgorzata Wicenciak - Wrocław	5. Piotr Dawidziuk - Biała Podlaska
1997 MODLIN/K WARSZAWY	
1. Agnieszka Richert - Gdańsk	1. Grzegorz Kotulek - Bielsk-Biała
2. Marcin Wysokiński - Leszno	2. Arkadiusz Matuszak - Konin
3. Wioletta Smolińska - Elbląg	3. Mariusz Franczak - Zamość
4. Grzegorz Rola - Wrocław	4. Danuta Junker - Olsztyn
5. Piotr Nalepa - Legnica	5. Witold Andrzejewski - Kalisz

DZIAŁ II

KSZTAŁCENIE CZŁONKÓW MDP

WSTĘP

1. Cel i zakres kształcenia

1. Celem kształcenia według niniejszego programu jest przygotowanie członków młodzieżowej drużyny OSP do pracy społecznej na rzecz ochrony przeciwpożarowej i służby w szeregach OSP.
 2. W wyniku nauczania absolwent powinien znać:
 - a) organizację ochotniczych straży pożarnych oraz regulaminowe zadania MD OSP,
 - b) czynniki zagrożenia pożarowego oraz przyczyny powstawania i rozprzestrzeniania się pożarów,
 - c) podstawowe zasady zapobiegania pożarom w obiektach występujących w danym środowisku,
 - d) formy propagandy przeciwpożarowej,
 - e) zaopatrzenie wodne i system alarmowania,
 - f) podręczny sprzęt gaśniczy,
 - g) sprzęt stanowiący wyposażenie sekcji gaśniczej OSP, z wyjątkiem ciężkiego sprzętu pożarniczego,
 - h) regulaminy zawodów pożarniczych dla MD OSP,
 - i) ogólne zasady służby wewnętrznej,
 - j) formy pracy kulturalno-oświatowej,
 - k) zasady udzielania przedlekarskiej pomocy medycznej,
- umieć:
- ♦ prowadzić propagandę przeciwpożarową wśród młodzieży i w środowisku zamieszkania,
 - ♦ posługiwać się podręcznym sprzętem, gaśniczym (obsługiwać sprzęt stanowiący wyposażenie sekcji gaśniczej OSP, z wyjątkiem ciężkiego sprzętu pożarniczego),
 - ♦ wykonywać ćwiczenia przewidziane regulaminem zawodów pożarniczych dla MD OSP,
 - ♦ współorganizować pracę kulturalno-oświatową,
 - ♦ udzielić przedlekarskiej pomocy medycznej,

2. Warunki przyjęcia kandydatów

1. Przynależność do MD OSP.
2. Wiek 12-18 lat.
3. Pisemna zgoda rodziców na udział w szkoleniu.
4. Dobry stan zdrowia stwierdzony przez lekarza.

3. Wskazówki metodyczne

1. W procesie realizacji procesu nauczania należy nawiązać do potrzeb i warunków środowiska lokalnego, w którym będą prowadzić działalność członkowie drużyny.

2. Zajęcia powinny być prowadzone w sposób dostosowany do poziomu umysłowego młodzieży i jej możliwości fizycznych.
3. W toku zajęć dydaktycznych należy stosować i racjonalnie łączyć różne metody nauczania: pogadankę, opowiadanie, opis, metodę problemową, pokaz, ćwiczenia, pracę z książką i inne.
4. Przy doborze metod nauczania należy brać pod uwagę cele kształcenia, materiał nauczania i szczegółowe zadania dydaktyczne.
5. W czasie zajęć dydaktycznych należy stosować środki i materiały nauczania - wybrany sprzęt pozarniczy, schematy, przeźrocza, filmy, foliogramy, fazogramy itp.
6. W celu wywołania aktywności słuchaczy należy zadawać im pytania, stawiać do rozwiązania problemy teoretyczne i praktyczne, zlecać wykonanie określonych czynności.
7. W procesie kształcenia u słuchaczy umiejętności i nawyków powinny wystąpić następujące etapy:
 - a) uświadomienia słuchaczom nazwy i znaczenia danej umiejętności,
 - b) sformułowanie na podstawie wcześniej opanowanych wiadomości reguł postępowania,
 - c) wzorcowe wykonanie danej czynności przez instruktora,
 - d) pierwsze czynności słuchaczy wykonane przy stałej kontroli ze strony instruktora,
 - e) systematyczne i samodzielne wykonywanie przez słuchaczy ćwiczeń rozłożonych odpowiednio w czasie,
8. Zajęcia praktyczne należy poprzedzić instruktarzem wstępnym, w czasie którego instruktor zapoznaje słuchaczy z tematem zajęć, procesem ćwiczenia umiejętności, organizacją ćwiczeń, budową sprzętu pozarniczego, przepisami bhp oraz pobudza ich motywację do starannego wykonania ćwiczeń i zadań.
9. W toku ćwiczenia umiejętności instruktor kontroluje poprawność ich wykonania, a w razie zauważenia błędów przeprowadza instruktaż bieżący - indywidualny lub grupowy.
10. W ostatniej fazie zajęć należy przeprowadzić instruktaż końcowy, na który składa się podsumowanie zajęć, analiza popełnionych podczas ćwiczenia błędów i ich przyczyn oraz ocena wyników ćwiczeń.
Należy również wyróżnić słuchaczy, którzy wykonali ćwiczenia najlepiej.
11. Zajęcia praktyczne należy prowadzić w grupach.
12. Wszystkie zajęcia powinny być poprzedzone zbiórką drużyny i złożeniem meldunku przez dowódcę prowadzącemu zajęcia.
13. Po zakończeniu ćwiczeń instruktor wyznacza słuchaczy odpowiedzialnych za oczyszczenie i zakonserwowanie sprzętu.

4. Organizacja kształcenia

1. Kształcenie według niniejszego programu powinni ukończyć wszyscy członkowie MD OSP.
2. Kształcenie należy organizować w następujących formach:
 - a) jednorazowego sześciodniowego nauczania,
 - b) nauczania prowadzonego na zbiórkach w dniach dogodnych dla uczestników,
 - c) nauczanie w czasie obozu szkoleniowo-wypoczynkowego.

3. Kształcenie członków MD OSP prowadzi straż pożarna, przy których zorganizowana jest drużyna lub które sprawują opiekę fachową nad drużyną.
4. Organizatora kształcenia obowiązują:
 - a) wybór formy organizacyjnej nauczania,
 - b) zapewnienie wykładowców i instruktorów,
 - c) przygotowanie środków i materiałów dydaktycznych,
 - d) powołanie kandydatów,
 - e) zgłoszenie miejsca i terminu nauczania oraz liczby słuchaczy do właściwej, nadzórnej jednostki ochrony przeciwpożarowej,
 - f) prowadzenie dokumentacji nauczania (lista obecności, dziennik lekcyjny).
5. Kształcenie należy zakończyć egzaminem. Słuchacze, którzy złożą egzamin z wynikiem pozytywnym otrzymują świadectwo ukończenia niniejszego kształcenia.
6. Wiadomości nabyte w czasie kształcenia członkowie MD OSP powinni systematycznie uaktualniać, rozszerzać i pogłębiać w toku samokształcenia.

PLAN NAUCZANIA

L.p.	Przedmioty nauczania	Liczba godzin Lekcyjnych
1.	Zagadnienia ogólne	10
2.	Zapobieganie pożarom	8
3.	Technika pożarnicza	11
4.	Zagadnienia operacyjne	13
	Razem	42

ZAGADNIENIA OGÓLNE

Tabela podziału materiału nauczania

L.p.	Tematy	Liczba godzin lekcyjnych		
		W	C	R
1.	Wybrane zagadnienia organizacji ochrony przeciwpożarowej	1	-	1
2.	Młodzieżowe drużyny OSP	1	-	1
3.	Służba wewnętrzna	1	-	1
4.	Musztra	-	2	2
5.	Działalność kulturalno-oświatowa	1	1	2
6.	Działalność sportowo-rekreacyjna	1	2	3
	Ogółem	5	5	10

MATERIAŁ NAUCZANIA

Temat 1. Wybrane zagadnienia organizacji ochrony przeciwpożarowej.

Pojęcie ochrony przeciwpożarowej. Ochrona przeciwpożarowa powszechnym obowiązkiem obywatelskim. Państwowa Straż Pożarna. Ochotnicze straże pożarne terenowe i zakładowe. Zadania statutowe OSP. Członkowie OSP. Władze OSP - walne zebranie, zarząd, komisja rewizyjna. Związek Ochotniczych Straży Pożarnych RP.

Temat 2. Młodzieżowe drużyny ochotniczych straży pożarnych.

Regulaminowe cele i zadania MD OSP. Członkowie drużyny. Prawa i obowiązki członka drużyny. Wyróżnienia i kary. Wewnętrzna organizacja drużyny. Rada drużyny i jej skład. Obowiązki rady drużyny. Sekcja podstawowym ogniwem organizacyjno-wychowawczym w drużynie. Sekcje męskie i żeńskie. Zbiórki sekcji i drużyny. Ubezpieczenie członków drużyny w firmie ubezpieczeniowej. Regulamin umundurowania członków MD OSP. Opis umundurowania. Oznaki. Oznaki funkcyjne. Odznaka „Drużyna Młodzieżowa OSP” I, II, III stopnia. Zasady zdobywania i przyznawania specjalności pożarniczych członkom MD OSP.

Temat 3. Służba wewnętrzna.

Zasady zależności służbowej. Stopnie pożarnicze. Funkcje w sekcji gaśniczej. Droga służbowa. Wydawanie i wykonywanie rozkazów. Wystąpienia w umundurowaniu. Dystynkcje i oznaki w OSP.

Temat 4. Musztra.

Postawa zasadnicza i swobodna. Zwroty w miejscu. Marsz. Oddawanie honorów. Musztra w szykach sekcji.

Temat 5. Działalność kulturalno-oświatowa.

Cele działalności kulturalno-oświatowej MD OSP. Formy pracy kulturalno-oświatowej. Praktyczne organizowanie i prowadzenie imprez kulturalno-oświatowych z uwzględnieniem tematyki pożarniczej. Współdziałanie MD OSP z organizacjami młodzieżowymi i społecznymi w zakresie popularyzacji zagadnień ochrony przeciwpożarowej oraz pracy kulturalno-oświatowej. Izby pamięci i kącki pożarnicze. Wystawy pożarnicze, prowadzenie kroniki pożarniczej.

Temat 6. Działalność sportowo-rekreacyjna.

Regulamin zawodów sportowo-pożarniczych dla ochotniczych straży pożarnych - grupy IA i IB.

Cel i organizacja zawodów. Zasady kwalifikowania do zawodów.

Zasady przygotowywania i przeprowadzania zawodów. Praca komisji sędziowskiej. Klasyfikacja drużyn.

Organizowanie życia sportowo-rekreacyjnego przez drużynę w środowisku lokalnym. Gry świetlicowe. Gry zespołowe.

ZAPOBIEGANIE POŻAROM

Tabela podziału materiału nauczania

L.p.	Tematy	Liczba godzin lekcyjnych		
		W	C	R
1.	Proces palenia	1	-	1
2.	Przyczyny powstawania i rozprzestrzeniania się pożarów	1	-	1
3.	Działalność prewencyjna	1	-	1
4.	Zasady zapobiegania pożarom w obiektach występujących w danym środowisku	2	1	3
5.	Propaganda przeciwpożarowa	1	1	2
	Ogółem	6	2	8

MATERIAŁ NAUCZANIA

Temat 1. Proces palenia.

Charakterystyka procesu palenia i niezbędne ku temu warunki.

Palenie się ciał stałych, cieczy i gazów. Zjawiska towarzyszące procesowi palenia.

Temat 2. Przyczyny powstawania i rozprzestrzeniania się pożarów.

Nieostrożność w używaniu ognia otwartego. Pozostawienie dzieci bez opieki. Niewłaściwy stan techniczny instalacji grzewczych, elektroenergetycznych, ogromowych gazowych i wentylacyjnych. Maszyny i silniki o napędzie spalinowym i elektrycznym. Samozapalenie. Wpływ palnej i zwartej zabudowy na zagrożenie pożarowe.

Temat 3. Działalność prewencyjna.

Informacja o rozmiarach strat pożarowych na terenie kraju, województwa, miasta, gminy. Znaczenie działalności prewencyjnej dla gospodarki narodowej. Działalność propagandowo-informacyjna. Działalność prewencyjna poprzez: szkolenie, kontrole, działalność doradczo-informacyjną.

Temat 4. Zasady zapobiegania pożarom w obiektach występujących w danym środowisku.

Zapobieganie pożarom w szkołach, przedszkolach, kinach, salach widowiskowych, sklepach. Zabezpieczenie przeciwpożarowe gospodarstw rolnych, prac żniwnych i omlotowych. Ochrona przeciwpożarowa terenów leśnych. Zasady kontroli stanu ochrony przeciwpożarowej. Praktyczne przeprowadzenie kontroli. Udział członków MD OSP w pracach na rzecz poprawy warunków zabezpieczenia przeciwpożarowego środowiska.

Temat 5. Propaganda przeciwpożarowa.

Istota działalności propagandowej. Udział członków drużyny w pracach propagandowych uświadamiających z zakresu ochrony przeciwpożarowej w szkole i w środowisku zamieszkania. Przykład osobistego przestrzegania przepisów przeciwpożarowych metodą oddziaływania wychowawczego w środowisku młodzieżowym. Propaganda wizualna (plakat, wywieszki, gazetki, przeźrocza, filmy). Praktyczna nauka opracowywania haseł, plakatów, gazetek, fotogazetek, itp. Imprezy popularyzujące przepisy przeciwpożarowe i zagadnienia ochrony przeciwpożarowej wśród młodzieży: zgadzuzgadule, Ogólnopolski Turniej Wiedzy Pożarniczej, konkurs plastyczny „Strażacki Trud”.

TECHNIKA POŻAROWA

Tabela podziału materiału nauczania

L.p.	Tematy	Liczba godzin lekcyjnych		
		W	C	R
1.	Uzbrojenie osobiste strażaka	-	1	1
2.	Podręczny sprzęt gaśniczy	1	1	2
3.	Węże pożarnicze i armatura wodna	1	1	2
4.	Drabiny pożarnicze i sprzęt burzący		2	2
5.	Sprzęt transportowy i motopompy	1	-	1
6.	Środki gaśnicze	2	-	2
7.	Zaopatrzenie wodne	-	1	1
	Ogółem	5	6	11

MATERIAŁ NAUCZANIA

Temat 1. Uzbrojenie osobiste strażaka.

Elementy uzbrojenia osobistego strażaka. Ćwiczenia w prawidłowym zakładaniu i posługiwaniu się uzbrojeniem osobistym

Temat 2. Podręczny sprzęt gaśniczy.

Grupy pożarów. Gaśnice pianowe, śniegowe, proszkowe i halonowe - w jakich sytuacjach należy je stosować, sposoby uruchamiania. Hydronetki. Koce gaśnicze. Tłumice i sita kominowe.

Temat 3. Węże pożarnicze i armatura wodna.

Węże tłoczne i ssawne i ich rodzaje i przeznaczenie. Armatura wodna: smok, pływak, kosz, łączniki, rozdzielacze, prądownice wodne i pianowe, zbieracze. Sprzęt obsługi węży: klucze, bandaże, podpinki, mostki, siodełka. Stojaki i klucze hydrantowe.

Temat 4. Drabiny pożarnicze i sprzęt burzący.

Drabiny przystawne: lekka i ciężka. Drabina słupkowa. Bosaki

Temat 5. Sprzęt transportowy i motopompy.

Ogólna informacja o stosowanych typach samochodów pożarniczych.

Wyposażenie pożarnicze samochodu znajdującego się w macierzystej jednostce OSP. Motopompy i autopompy (rodzaje) - przeznaczenie i ogólne zasady eksploatacji.

Temat 6. Środki gaśnicze.

Działanie gaśnicze wody i zakres jej stosowania. Środki pianotwórcze i zwilżające. Piana gaśnicza - klasyfikacja. Zastosowanie gazów obojętnych, halonów i proszków gaśniczych do gaszenia pożarów.

Temat 7. Zaopatrzenie wodne.

Zbiorniki naturalne i sztuczne. Ogólne zasady budowy punktów czerpania wody. Hydranty i krany pożarowe.

ZAGADNIENIA OPERACYJNE

Tabela podziału materiału nauczania

L.p.	Tematy	Liczba godzin lekcyjnych		
		W	C	R
1.	Sekcja gaśnicza - czynności podczas alarmu	1	1	2
2.	Środki łączności i alarmowania	1	1	2
3.	Zadania członka MD OSP podczas akcji ratowniczej	1	-	1
4.	Rozwinięcie sekcji gaśniczej	-	4	4
5.	Sprawianie drabin i bosaków	-	1	1
6.	Elementy taktyki walki z pożarami.	1	-	1
7.	Przedlekarska pomoc medyczna	-	2	2
	Ogółem	4	9	13

MATERIAŁ NAUCZANIA

Temat 1. Sekcja gaśnicza - czynności podczas alarmu.

Funkcyjni w sekcji gaśniczej. Wyposażenie sekcji gaśniczej.

Sposób alarmowania. Zachowanie się strażaka podczas alarmu, wyjazdu i jazdy do pożaru.

Temat 2. Środki łączności i alarmowania.

Sposoby alarmowania straży. Kolejność alarmowania. System i środki łączności alarmowej. Łączność na miejscu akcji ratowniczej. Przyjmowanie i przekazywanie meldunków i rozkazów. Obowiązki strażaka łącznika.

Temat 3. Zadania członka MD OSP podczas akcji ratowniczej.

Czynności wykonywane przez członków MD OSP podczas akcji ratowniczej. Pomoc w zabezpieczaniu ewakuowanych ludzi, zwierząt i mienia. Opieka nad dziećmi. Pomocniczy udział w obsłudze sprzętu pożarniczego. Udział w drobnych i niegroźnych dla życia i zdrowia pracach rozbiórkowych.

Temat 4. Rozwinięcie sekcji gaśniczej.

Sprawianie i zwijanie linii głównej i gaśniczej. Sprawianie linii ssawnej. Zmiana punktów czerpania wody i stanowisk gaśniczych. Skracanie i przedłużanie linii węzowej. Wymiana węży.

Temat 5. Sprawianie drabin i bosaków.

Sprawianie drabiny lekkiej przystawnej, ciężkiej przystawnej i drabiny słupkowej. Technika wchodzenia i schodzenia po drabinie. Sprawianie bosaków

Temat 6. Elementy taktyki walki z pożarami.

Ocena sytuacji pożarowej na podstawie rozpoznania wstępnego.

Pojęcia: natarcia, obrony bliższej i obrony dalszej.

Podział terenu akcji na skrzydła, front, tył i oś pożaru.

Temat 7. Przedlekarska pomoc medyczna.

Organizacja przedlekarskiej pomocy medycznej w strażach pożarnych. Zawartość apteczki pierwszej pomocy. Rodzaje ran, opatrunki. Udzielanie pierwszej pomocy przy złamaniach, zwichnięciach, oparzeniach, porażeniach prądem elektrycznym i zatruciach.

I. ZAGADNIENIA OGÓLNE

TEMAT 1

Wybrane zagadnienia organizacji ochrony przeciwpożarowej.

Ochrona przeciwpożarowa polega na realizacji przedsięwzięć mających na celu ochronę życia, zdrowia i mienia przed pożarem, klęską żywiołową lub innym miejscowym zagrożeniem poprzez:

1. zapobieganie powstawaniu i rozprzestrzenianiu się pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia,
2. zapewnienie sił i środków do zwalczania pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia,
3. prowadzenie działań ratowniczych.

Każda osoba fizyczna lub prawna, organizacja lub instytucja użytkująca środowisko, budynek, obiekt lub teren powinna zabezpieczyć je przed zagrożeniem i ponosi odpowiedzialność za naruszenie przepisów pożarowych. Właściciel, zarządca lub użytkownik budynku, obiektu lub terenu obowiązany jest:

- przestrzegać przeciwpożarowych wymagań budowlanych, instalacyjnych i technologicznych,

- wyposażać budynek, obiekt lub teren w sprzęt pożarniczy i ratowniczy oraz środki gaśnicze według obowiązujących norm,
- zapewnić osobom przebywającym w budynku, obiekcie lub na terenie bezpieczeństwa i możliwość ewakuacji,
- przygotować budynek, obiekt lub teren do prowadzenia akcji ratowniczej,
- ustalić sposoby postępowania na wypadek powstania pożaru, klęski żywiołowej lub innego zagrożenia. Winien on także zaznajomić pracowników mu podległych z przepisami przeciwpożarowymi.

Wymienione wyżej osoby mogą w sposób dobrowolny korzystać z usług z zakresu ochrony przeciwpożarowej.

Kto zauważy pożar, klęskę żywiołową lub inne zagrożenie obowiązany jest niezwłocznie zawiadomić osoby znajdujące się w strefie zagrożenia oraz jednostkę ochrony przeciwpożarowej bądź policję lub wójta albo sołtysa. Prawo do przeprowadzania czynności kontrolno-rozpoznawczych z zakresu ochrony przeciwpożarowej i prawo nakładania grzywny (mandatów) mają uprawnieni strażacy PSP oraz osoby upoważnione przez ministra spraw wewnętrznych i administracji.

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji odpowiada za realizację polityki państwa w zakresie ochrony przeciwpożarowej i pełni nadzór nad funkcjonowaniem krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego.

Centralnym organem administracji państwowej odpowiedzialnym za realizację zadań z zakresu ochrony przeciwpożarowej oraz organizację krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego jest komendant główny PSP.

Krajowy system ratowniczo-gaśniczy jest to zespół przedsięwzięć organizacyjnych, szkoleniowych, materiałowo-technicznych i finansowych, obejmujących prognozowanie, rozpoznawanie i zwalczanie pożarów, klęsk żywiołowych, miejscowych zagrożeń oraz skupiających w uporządkowanej wewnętrznie strukturze jednostki ochrony przeciwpożarowej w celu ratowania życia, zdrowia, mienia i środowiska.

Krajowy system ratowniczo-gaśniczy stanowi integralną część systemu bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. Nadzór nad jego funkcjonowaniem pełni minister spraw wewnętrznych i administracji. Odpowiedzialność za organizację i kierowanie tym systemem spoczywa na komendancie głównym Państwowej Straży Pożarnej (schemat organizacyjny w załączeniu na końcu książki). Obowiązki, kryteria i uprawnienia jednostek OSP włączanych do KSRG określone są wytycznymi komendanta głównego PSP, a włączanie jednostek odbywa się na podstawie decyzji komendanta głównego PSP na wniosek komendanta wojewódzkiego PSP po uprzednim podpisaniu stosownych porozumień między zarządem OSP, komendantem rejonowym PSP i podmiotem utrzymującym jednostkę (wójt, burmistrz, właściciel - zarządca zakładu).

Krajowy system ratowniczo - gaśniczy tworzony jest z jednostek ochrony przeciwpożarowej, których największą część stanowią ochotnicze straże pożarne.

Jednostkami ochrony przeciwpożarowej są:

1. jednostki organizacyjne PSP,
2. zakładowa straż pożarna,
3. zakładowa służba ratownicza,
4. gminna zawodowa straż pożarna,
5. terenowa służba ratownicza,
6. ochotnicza straż pożarna,

7. Związek Ochotniczych Straży Pożarnych RP,
8. inne jednostki ratownicze.

Minister spraw wewnętrznych i administracji, a za jego zgodą jednostki administracji państwowej, instytucje, organizacje, osoby prawne i fizyczne mogą tworzyć jednostki ochrony przeciwpożarowej wymienione w pkt. 2 - 5 i 8.

Ochotnicza straż pożarna i Związek Ochotniczych Straży Pożarnych RP funkcjonują w oparciu o przepisy ustawy - Prawo o stowarzyszeniach.

Ochotnicze straże pożarne są terenowe i zakładowe. Działają one w oparciu o statut uchwalony na walnym zebraniu i podlegają rejestracji w sądzie rejestrowym. Walne zebranie wybiera zarząd i komisję rewizyjną. Do zadań i celów OSP należy:

1. prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z instytucjami i stowarzyszeniami,
2. branie udziału w akcjach ratowniczych w czasie pożarów, zagrożeń ekologicznych środowiska i innych klęsk i zdarzeń,
3. informowanie ludności o istniejących zagrożeniach pożarowych i ekologicznych oraz sposobach ochrony przed nimi,
4. rozwijanie wśród swych członków kultury fizycznej i sportu oraz prowadzenie działalności kulturalno-oświatowej,
5. uczestniczenie i reprezentowanie OSP w organach samorządowych i przedstawicielstwach,
6. wykonywanie innych zadań wynikających z przepisów o ochronie przeciwpożarowej.

Członkiem OSP może być osoba fizyczna i prawna.

Członkowie OSP dzielą się na:

- członków czynnych,
- członków MDP,
- wspierających,
- honorowych.

Członkiem czynnym może być osoba pełnoletnia, sprawna fizycznie i umysłowo, która aktywnie uczestniczy w wykonywaniu postanowień statutu, opłaca składkę członkowską i złożyła przyrzeczenie.

Członkiem wspierającym może być osoba fizyczna lub prawna, wspierająca finansowo lub wspomagająca działalność OSP.

Członkiem honorowym może zostać członek OSP szczególnie zasłużony dla ochrony przeciwpożarowej. Godność tę nadaje walne zebranie.

Związek Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej działa na podstawie Prawa o stowarzyszeniach oraz ustawy o ochronie przeciwpożarowej. Zrzesza on OSP i inne osoby prawne w celu reprezentowania ich interesów wobec samorządu terytorialnego i administracji państwowej, współdziałania z PSP oraz innymi organizacjami, stowarzyszeniami i jednostkami gospodarczymi.

Członkowie Związku dzielą się na: zwyczajnych i wspierających.

Władzami Związku są: Zjazd Krajowy, Zarząd Główny i Główna Komisja Rewizyjna. Zakres kompetencji najwyższych władz Związku reguluje statut ZOSP RP.

Schemat organizacyjny krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego

OBSZAR DZIAŁANIA		ZAKRES DZIAŁAŃ	ORGAN DORADCZY OPINIUJĄCY SYSTE- MU RATOWNICZEGO
KRAJ	<div>MINISTERSTWO SPRAW WEWNĘTRZNYCH</div> <div>KOMENDA GŁÓWNA PAŃSTWOWEJ STRAŻY POŻARNEJ</div>	<div>KOORDYNACJA DZIAŁAŃ RATOWNICZYCH</div> <div>ORGANIZACJA KRAJOWEGO SYSTEMU RATOWNICTWA</div>	KOMITET SPRAW OBRONNYCH
WOJE- WÓDZ- TWO	KOMENDA WOJEWÓDZKA PAŃSTWOWEJ STRAŻY POŻARNEJ	<div>Organizacja systemu na tere- nie województwa</div> <div>Organizacja, alarmowanie, kierowanie i koordynacja działaniami ratowniczo-gaśni- czymi</div>	WOJEWÓDZKI ZESPÓŁ DS. RATOWNICTWA
REJON	<div>KOMENDA REJONOWA PAŃSTWOWEJ STRAŻY POŻARNEJ</div> <div>JEDNOSTKI RATOWNICZO-GAŚNICZE</div> <div>OCHOTNICZE STRAŻE POŻARNE W SYSTEMIE</div> <div>ZAKŁADOWE STRAŻE POŻARNE W SYSTEMIE</div> <div>ZAKŁADOWE SŁUŻBY RATOWNICZE W SYSTEMIE</div> <div>GMINNE STRAŻE POŻARNE W SYSTEMIE</div> <div>GMINNE SŁUŻBY RATOWNICZE W SYSTEMIE</div> <div>INNE SŁUŻBY RATOWNICZE W SYSTEMIE</div>	<div>Organizacja jednostek ratow- niczo-gaśniczych</div> <div>Organizacja, kierowanie i ko- ordynacja działaniami ratow- niczo-gaśniczymi w rejonie</div> <div>Organizacja i prowadzenie działań ratowniczo-gaśni- czych</div> <div>Wykonywanie zadań ratowniczych</div>	REJONOWA KOMISJA DS. RATOWNICTWA

TEMAT 2

MŁODZIEŻOWE DRUŻYNY POŻARNICZE

Młodzieżowe drużyny pożarnicze organizuje się w celu stworzenia młodzieży możliwości udziału w ochronie przeciwpożarowej oraz przygotowania jej do służby w szeregach OSP. MDP zostaje powołana na podstawie uchwały zarządu OSP i stanowi jej integralną część. Drużyna może być męska, żeńska lub koedukacyjna.

Do zadań młodzieżowej drużyny pożarniczej należy:

1. Wychowawcze oddziaływanie na środowisko w kierunku przestrzegania zasad bezpieczeństwa przeciwpożarowego w trosce o zabezpieczenie życia i mienia przed pożarami.
2. Kształtowanie i wyrabianie zamiłowania do społecznej działalności pożarniczej członków drużyny.
3. Wykonywanie czynności pomocniczych w zakresie:
 - a) prac propagandowych mających na celu przeciwdziałanie powstawaniu i rozprzestrzenianiu się pożarów,
 - b) współudziału w akcjach ratowniczych (poza terenem akcji ratowniczej),
 - c) udziału w pracach kulturalno-oświatowych, sportowych i innych wynikających ze statutowej działalności OSP,
 - d) szkolenia pożarniczego swych członków.

Członkiem MDP może zostać osoba w wieku 12-18 lat, która uzyskała zgodę opiekunów, ma odpowiedni stan zdrowia i złożyła ślubowanie. O przyjęciu do drużyny decyduje zarząd OSP.

Członkowie drużyny mają prawo:

- 1) korzystać z bazy i wszelkich urządzeń technicznych straży pożarnej w obecności osób upoważnionych,
- 2) nosić umundurowanie i używać oznak przewidzianych obowiązującymi przepisami,
- 3) brać udział w zebraniach drużyny oraz wybierać i być wybieranym do władz drużyny, a w wieku 16-18 lat być wybieranym do władz OSP.
- 4) otrzymywać wyróżnienia za swoją pracę,
- 5) korzystać ze środków kulturalno-oświatowych OSP.

Do obowiązków członków drużyny należy:

- 1) dobra nauka,
- 2) wzorowe wykonywanie powierzonych im zadań
- 3) troska o dobrą opinię OSP i własnej drużyny,
- 4) aktywny udział w młodzieżowym szkoleniu pożarniczym,
- 5) udział w działalności ochotniczej straży pożarnej według własnych możliwości,
- 6) aktywne uczestniczenie w zebraniach drużyny,
- 7) przestrzeganie postanowień regulaminu organizacyjnego MDP, przepisów, zarządzeń oraz poleceń władz OSP,
- 8) realizowanie innych zadań pomocniczych wynikających ze statutu OSP.

Za wzorowe wykonywanie zadań i zdyscyplinowanie członek MDP może otrzymać następujące wyróżnienia:

- 1) pochwałą ustną od dowódcy drużyny,
- 2) pochwałą ustną od opiekuna drużyny,
- 3) pochwałą w rozkazie naczelnika straży,
- 4) nagrodę od zarządu OSP na wniosek naczelnika OSP,
- 5) odznakę Młodzieżowej Drużyny Pożarniczej wręczoną na uroczystej zbiórce drużyny,
- 6) list pochwalny lub dyplom nadany przez zarząd OSP lub władze Związku OSP RP.

Członek młodzieżowej drużyny za popełnione przewinienia może być ukarany:

- 1) upomnieniem przez dowódcę drużyny,
- 2) upomnieniem przez opiekuna drużyny,
- 3) naganą w rozkazie naczelnika straży,
- 4) zawieszeniem w prawach członkowskich,
- 5) wykluczeniem z drużyny przez zarząd OSP na wniosek rady drużyny.

Skreślenie z listy członków drużyny może też nastąpić na własną prośbę lub prośbę rodziców (opiekunów).

Zarząd OSP na wniosek naczelnika wyznacza dla drużyny opiekuna-instruktora, który służy pomocą i radą, odpowiada za jej działalność. Członkowie drużyny wybierają spośród siebie większością głosów dowódcę i jego zastępcę. Podlegają oni zatwierdzeniu przez zarząd OSP na wniosek naczelnika straży, poprzedzony opinią opiekuna. Dowódca jest przełożonym członków drużyny, dowodzi nimi i przewodniczy na zebraniach członków i rady drużyny.

Drużyna dzieli się na sekcje liczące od 5 do 11 osób. Sekcje są podstawowym ogniwem działalności drużyny. Drużyna mająca 3 i więcej sekcji powinna tworzyć koła zainteresowań. Zadaniem koła jest rozwijanie działalności drużyny w określonym dziale, przygotowanie zarysu programu działania, przygotowanie i organizowanie zajęć dla całej drużyny oraz koordynacja zamierzeń i działań sekcji.

Rada drużyny, w skład której wchodzi dowódca i zastępca dowódcy drużyny oraz dowódcy sekcji, jest organem samorządu młodzieżowego przy jednostce OSP.

Do zadań rady należy:

- 1) ustalanie planów działalności drużyny,
- 2) rozpatrywanie spraw dotyczących porządku i dyscypliny w drużynie,
- 3) omawianie warunków działalności drużyny i formowanie wniosków kierowanych do zarządu OSP,
- 4) rozpatrywanie skarg i wniosków członków drużyny,
- 5) ustalanie podziału pracy i koordynowania jej w drużynie,
- 6) opracowywanie sposobów najlepszego wykonania powierzonych zadań,
- 7) opiniowanie wniosków na wyróżnienia i nagrody dla członków MDP,
- 8) omawianie innych spraw związanych z działalnością drużyny.

Członkowie drużyny biorą udział w:

- pracach propagandowo-uświadamiających mających na celu przestrzeganie przepisów przeciwpożarowych,

- patrolowaniu miejscowości i terenów leśnych pod względem zagrożenia możliwością powstania pożaru,
- opiekowaniu się dziećmi i młodzieżą w okresie nasilonych prac polowych,
- inwentaryzacji zaopatrzenia wodnego dla celów gaśniczych,
- zawodach sportowo-pożarniczych.

Członkom drużyny zabrania się:

- przeprowadzania ćwiczeń praktycznych ze sprzętem pożarniczym, mogącym spowodować zagrożenie dla zdrowia,
- dzwignia ciężarów - chłopcy w wieku 12-16 lat powyżej 8 kg, dziewczęta - 5 kg,
- chłopcy w wieku 16-18 lat powyżej 16 kg, dziewczęta - 10kg,
- wchodzenia w skład załogi wozów bojowych wyjeżdżających do pożaru,
- pracy na stanowiskach gaśniczych i podczas działań zagrażających życiu i zdrowiu.

Członkowie MDP podlegają ubezpieczeniu od następstw wypadków.

Umundurowanie członków młodzieżowych drużyn pożarniczych stanowią:

- granatowe spodnie lub spódnica, czerwona koszula z czarnymi pagonami i czapka dżokejka.

W czasie ćwiczeń obowiązuje strój sportowy.

Oznaki dla członków drużyn młodzieżowych są te same jak dla członków OSP noszone na czapkach i na naramiennikach. Oznaki funkcyjne w kształcie litery V (krokiewki) noszone na lewym rękawie 10 cm od góry.

Członkom MDP i HDP może być nadawana trzystopniowa „Odznaka Młodzieżowej Drużyny Pożarniczej”.

Regulamin nadawania odznak:

- ♦ pierwszego stopnia - brązowa - po półrocznej nienagannej i aktywnej pracy w drużynie i złożeniu uroczystego ślubowania organizacyjnego,
- ♦ drugiego stopnia - srebrna - po uprzednim uzyskaniu odznaki pierwszego stopnia, 18-miesięcznej aktywnej pracy w drużynie,
- ♦ trzeciego stopnia - złota - po uprzednim uzyskaniu odznaki pierwszego i drugiego stopnia i aktywnej 1,5-letniej pracy w drużynie. Mogą ją otrzymać osoby mające przeszkolenie dla dowódców drużyn i wykonujące obowiązki instruktorskie w szkoleniu drużyny.

Członkom młodzieżowej drużyny pożarniczej w wieku 17-18 lat można przyznać odznakę srebrną - z pominięciem brązowej - po złożeniu ślubowania organizacyjnego.

Warunkiem uzyskania przez nich złotej odznaki jest posiadanie przez 6 miesięcy srebrnej odznaki, wykazanie się przez ten okres aktywną pracą w drużynie oraz wykonywanie obowiązków instruktorskich w szkoleniu drużyny.

Odnaki nadaje prezydium zarządu gminnego ZOSP RP na wniosek zarządu OSP. Nosi się je na prawej stronie bluzy, nad klapą górnej kieszeni.

Wszyscy członkowie młodzieżowych drużyn pożarniczych mogą zdobywać oznaki specjalności pożarniczych.

Wyróżnia się specjalności:

- ♦ grupa I (12-15 lat)
znawca przepisów przeciwpożarowych, łącznik zwiadowca, pomocnik strażaka, specjalista podręcznego sprzętu gaśniczego, ratownik-sanitariusz, organizator sportu i turystyki,
- ♦ grupa II (16-18 lat)
strażak propagandzista, mechanik sprzętu pożarniczego, przewodnik wyszkolenia pożarniczego, prądownik, opiekun dzieci, organizator działalności kulturalno-oświatowej.

Specjalności pożarnicze zdobywa się indywidualnie. Wybór specjalności jest dowolny według grupy wiekowej. Każda ma siedem zadań do spełnienia. Oznaki specjalności pożarniczych nosi się na prawym rękawie.

PLANOWANIE PRACY

Sukcesy drużyny zależą od prawidłowo opracowanego planu pracy, doboru środków i ludzi do jego realizacji. W praktyce społecznych organizacji najefektowniejse okazują się roczne plany działalności podzielone na kwartały bądź inne okresy. Działalność drużyn pożarniczych nakierowana jest w głównej mierze na przeciwdziałanie powstaniu pożarów w danej miejscowości, dlatego też zadania planowe powinny być podporządkowane temu głównemu celowi. Projekt rocznego planu pracy opracowuje dowódca drużyny we współpracy ze swoim zastępcą, dowódcami sekcji, funkcyjnymi ds. kulturalno-wychowawczych i ds. sportu i turystyki.

Po zaopiniowaniu przez radę drużyny projekt ten już jako projekt rady dowódca drużyny na zbiórce całej drużyny przedstawia do przedyskutowania i zatwierdzenia wszystkim jej członkom. Roczny plan pracy, przygotowany przez radę drużyny i zaakceptowany przez jej członków, powinien uwzględniać zadania wynikające z potrzeb środowiska, rocznego planu działalności OSP uchwalonego na walnym zebraniu oraz zainteresowań i potrzeb młodzieży.

W planie pracy należy uwzględnić zasadnicze kierunki działania, a mianowicie:

- działalność związaną z zapobieganiem pożarom,
- szkolenie pożarnicze,
- prace kulturalno-oświatowe,
- wychowanie fizyczne i zajęcia sportowe,
- prace społeczne na rzecz swego środowiska,
- prace organizacyjne drużyny,

- pomoc macierzystej jednostce OSP.

Jak powiedziano na wstępie, właściwe opracowanie planu, uwzględniające nie tylko potrzeby ale i realne możliwości lokalne, decyduje o powodzeniu jego realizacji. Roczny plan pracy, po uzgodnieniu z zarządem OSP i przyjęciu przez całą drużynę na ogólnej zbiórce, powinien być wpisany do „Książki pracy”.

Na koniec roku przed walnym zebraniem OSP, dowódca drużyny wspólnie z radą sporządza roczne sprawozdanie z działalności drużyny według schematu zawartego w „Książce pracy”. Sprawozdanie to po zatwierdzeniu przez radę drużyny i przyjęciu na ogólnej zbiórce członków przedkłada się naczelnikowi OSP. Kopia sprawozdania pozostaje w „Książce pracy”.

TEMAT 3

ŚLUŻBA WEWNĘTRZNA

Młodzieżowa drużyna pożarnicza opiera swoją organizację wewnętrzną na wzorach wojskowych. W drużynie obowiązuje zasada starszeństwa funkcji, według której młodszy funkcją podporządkowany jest starszemu funkcją. Zasada ta tworzy zależność służbową, która obowiązuje na wszystkich szczeblach i zapewnia dyscyplinę, ład i sprężystość organizacyjną. Zależność w drużynie wynika z pełnionej funkcji i przedstawia się następująco: członek drużyny, dowódca sekcji, dowódca drużyny, opiekun drużyny, naczelnik OSP. Poziom sprawności drużyny zależy od właściwego wzajemnego stosunku pomiędzy jej członkami a ich dowódcami. Szczerość, karność, współodpowiedzialność i współdziałanie leżą u podstaw zbiorowej dyscypliny w drużynie.

Meldowanie się w OSP i w drużynach młodzieżowych odbywa się po zajęciu postawy zasadniczej i zwróceniu się do przełożonych używając formy „druhu”. Do osób spoza drużyny zwracamy się używając formy „panie”. Jeżeli w czasie zbiórki przyjdzie przełożony, pierwszy druha, który go spostrzeżł podaje komendę „baczość” i składa mu meldunek, przedstawiając się z funkcji i nazwiska oraz podając stan drużyny (sekcji) i cel zbiórki. Gdy przełożony odchodzi, prowadzący zajęcia podaje komendę „baczość”. Na placu ćwiczeń komendy „baczość” się nie podaje. W drużynie sprawy dotyczących ich członków oraz sprawy organizacyjne załatwiane są drogą służbową, tj. z zachowaniem zależności w drużynie.

Polecenia dla drużyny dowódca wyraża w formie kategorycznej, zwanej rozkazem. Rozkazy wydaje przełożony podwładnemu. Rozkaz może być uchylony lub zmieniony przez tego, kto go wydał. W wyjątkowych okolicznościach, np. zagrażających życiu, strażak sam może zmienić rozkaz, ale o zmianie powinien natychmiast zameldować wydającemu ten rozkaz. Jeśli otrzymano dwa rozkazy, ważny jest ostatni. Jeżeli w trakcie wykonywania rozkazu swego przełożonego podwładny otrzymuje od wyższego przełożonego nowy rozkaz, wówczas temu ostatniemu melduje o otrzymaniu poprzedniego rozkazu, a po powtórnym otrzymaniu rozkazu od wyższego rangą przełożonego przystępuje do jego wykonania.

Stopnie w Państwowej Straży Pożarnej

- 1) w korpusie szeregowych straży pożarnej: strażak, starszy strażak,
- 2) w korpusie podoficerów straży pożarnej: sekcyjny, starszy sekcyjny, młodszy ogniomistrz, ogniomistrz, starszy ogniomistrz,
- 3) w korpusie aspirantów straży pożarnej: młodszy aspirant, aspirant, starszy aspirant, aspirant sztabowy,
- 4) w korpusie oficerów straży pożarnej: młodszy kapitan, kapitan, starszy kapitan, młodszy brygadier, brygadier, starszy brygadier, nadbrygadier, generał brygadier.

Funkcje w sekcji gaśniczej

Sekcja gaśnicza jest to najmniejszy pododdział taktyczny straży pożarnej stanowiący zespół wyszkolonych ludzi, wyposażonych w uzbrojenie osobiste, sprzęt ochrony osobistej i środki transportu sprzętu gaśniczego. Sekcja zdolna jest do prowadzenia samodzielnie działań bojowych lub współdziałania z innymi sekcjami. Sekcja gaśnicza może mieć jedną, dwie lub trzy rotę. Jej skład osobowy liczy odpowiednio 6, 8 lub 10 osób. Najczęściej występuje sekcja 8-osobowa, w której są następujący funkcjonariusze: dowódca sekcji, mechanik, łącznik, rozdzielaczowy, przewodnik I rotę i pomocnik, przewodnik II rotę i pomocnik.

W ochotniczych strażach pożarnych wyróżnia się następujące stopnie funkcyjne: strażak, starszy strażak, dowódca rotę, pomocnik dowódcy sekcji, dowódca sekcji, pomocnik dowódcy plutonu, dowódca plutonu.

W zarządzie straży pożarnej wyróżnia się funkcje: członek zarządu, zastępca naczelnika, naczelnik, prezes. W komisji rewizyjnej wyróżnia się funkcje: przewodniczący komisji rewizyjnej i członkowie. Dystynkcje i odznaki członków OSP są noszone na mundurach wyjściowych.

TEMAT 4

MUSZTRA

Musztra jest szkoleniem mającym na celu przygotowanie strażaków i pododdziałów pożarniczych do wystąpień służbowych. Musztra kształtuje cechy zewnętrzne strażaka, odgrywa istotną rolę w nauczaniu karności i zdyscyplinowania, przyzwyczajając do aktywnego wykonywania rozkazów.

Ćwiczenia z musztry odbywają się przez wydawanie odpowiednich komend. Komenda jest formą rozkazu do podjęcia lub zaprzestania jakiegoś działania. Składa się ona z zapowiedzi i hasła np. „Sekcja w prawo -zwrot”, „Za mną marsz”. Zapowiedzią jest „Sekcja w prawo” i „Za mną”, hasłem „Zwrot”, „Marsz”.

Postawa zasadnicza jest postawą wyjściową do wykonania regulaminowych czynności i wystąpień służbowych. W postawie zasadniczej strażak stoi nieruchomo. Ciężar ciała spoczywa równomiernie na obu nogach. Pięty złączone, stopy rozwarłe na szerokość podeszwy buta. Nogi w kolanach wyprostowane, mięśnie nóg lekko napięte, tułów wyprostowany, brzuch lekko wciągnięty, pierś wysunięta przez cofnięcie ramion do tyłu. Ręce wyciągnięte, dłonie dotykają uda. Palce zwarte, palec środkowy

wzdłuż szwu spodni. Szyja swobodnie wyciągnięta. Głowa podniesiona, broda cofnięta do szyi, wzrok skierowany na wprost, usta zamknięte w postawie zasadniczej (nie wolno rozmawiać).

Postawa swobodna jest formą częściowego odpoczynku strażaka podczas wykonywania regulaminowych czynności. Przyjmuje się ją na komendę „Spocznij”. Strażak wysuwa wtedy lewą nogę w skos na połowie długości stopy, ciężar ciała spoczywa na prawej nodze. Ręce opuszczone swobodnie.

Zwroty w miejscu wykonuje się na komendę „W lewo - zwrot”, „W prawo - zwrot”, „W tył - zwrot”. Zwroty w lewo i w tył wykonuje się w kierunku lewej ręki, na lewym obcasie i na czubku prawego buta. Zwrot w prawo - odwrotnie. Komendę do wykonania zwrotu podaje się, kiedy strażacy stoją w postawie zasadniczej. Zwrot w miejscu wykonuje się na dwa tempa:

Tempo I - wykonanie zwrotu.

Tempo II - energiczne dostawienie najkrótszą drogą nogi pozostawionej w tyle.

Marsz rozpoczyna się z postawy zasadniczej lewą nogą. Pierwsze trzy kroki marszu wykonuje się krokiem defiladowym, a następnie krokiem równym. Marsz wykonuje się na komendę, np. „Sekcja, kierunek na wprost (w lewo, w prawo, w tył na lewo, w prawo na skos) - Marsz”. Po każdej komendzie pierwsze trzy kroki robi się na wprost.

Musztra sekcji występuje w następujących szykach: szereg i dwusereg lub w ugrupowaniu marszowym w szykach: rząd i kolumna dwójkowa. Na komendę „Sekcja - Baczność” - strażacy przyjmują postawę zasadniczą, zwrócenie frontem do dowódcy. Dowódca staje w miejscu, gdzie chce uformować szyk sekcji i podaje: „Sekcja w szeregu - Zbiórka”. Strażacy biegną do dowódcy i ustawiają się z lewej strony obok dowódcy. Następnie dowódca wychodzi przed front szyku na taką odległość, by móc objąć wzrokiem całość i daje komendy: „Spocznij. Równaj - W prawo.” Wszyscy strażacy jednocześnie, energicznie zwracają głowy w prawo i stoją tak, aby prawym okiem widzieć tylko swego sąsiada, a lewym piersi czwartego od siebie. Na komendę „Baczność” jednocześnie zwracają głowy na wprost. „Kolejno odlicz”. Na „Kolejno” strażacy przyjmują postawę zasadniczą, na „Odlicz” zwracają jednocześnie głowy w prawo, a strażak prawoskrzydłowy w lewo i podają kolejne liczby, zwracając głowy z prawa w lewo, po czym szybko zwracają głowy na wprost i przyjmują postawę swobodną. Na komendy: „W prawo - zwrot”, „W lewo - zwrot” strażacy wykonują czynności jak podano wyżej. „Do dwóch - odlicz” strażacy wykonują czynności jak przy komendzie „Kolejno odlicz”. Na komendę „W dwójki, w prawo - zwrot” strażacy z liczbą „raz” robią w prawo zwrot w miejscu, a strażacy z liczbą „dwa” robią na prawej pięcie część zwrotu w prawo, po czym lewą nogą zaskakują na lewo od swych sąsiadów z liczbą „raz”.

Z kolumny dwójkowej do szeregu powraca się na komendę: „W szereg, w lewo - front”. Strażacy z liczbą - „raz”, robią na lewej pięcie część zwrotu w lewo, po czym prawą nogą zaskakują na lewo. Natomiast strażacy z liczbą „dwa” robią zwrot w miejscu. Na komendę „Na wprost - marsz” strażacy marsz rozpoczynają 1 e w a nogą. Marsz wykonuje się krokiem defiladowym, trzy kroki na wprost.

Zwrot w marszu - wykonuje się na komendę „W prawo - zwrot” lub „W lewo - zwrot”. Do wykonania zwrotu w prawo hasło komendy należy podać, gdy poźarnik stawia na ziemi p r a w a nogę. Wykonuje on jeszcze pół krok lewą nogą, po czym w tempie jednego kroku - obraca się na czubkach obu butów w prawo o 90°. Po wyko-

naniu zwrotu wyrzuca prawą nogę w przód, zaznacza pierwszy krok i maszeruje w nowym kierunku. Do wykonania w marszu zwrotu w lewo hasło komendy podaje się na l e w ą n o g ę. Dalej wykonuje się jeszcze pół kroku prawą nogą, obraca się czubkach obu butów w lewo o 90 °, następnie wyrzuca lewą nogę w przód, zaznacza pierwszy krok i maszeruje w nowym kierunku.

Zatrzymanie sekcji w marszu odbywa się na komendę: „Seksja - stój”. Na zapowiedź komendy strażacy zaczynają maszerować krokiem defiladowym, a na hasło „Stój” podane w chwili stawiania p r a w e j n o g i na ziemię robi się jeszcze krok lewą nogą i następnie energicznie przystawia się nogę prawą. W celu zatrzymania niejednoczesnego sekcji podaje się komendę: „Czoło - stój”. Wtedy czołowy strażak zatrzymuje się, a pozostali w miarę dochodzenia do poprzedników.

Oddawanie honorów jest zewnętrzną oznaką więzi organizacyjnej, karności i wzajemnego uszanowania. Pierwsi powinni oddać honor młodszy i podwładni. Strażak w mundurze zobowiązany jest oddać honor na służbie jak i poza nią. Nie oddaje się honorów w WC, łazienkach, w czasie posiłków, podczas pracy, na przejściach dla pieszych.

Honor oddaje się salutując prawą ręką, przykładając dwa palce do daszka czapki, hełmu lub beretu z emblematem strażackim. Bez nakrycia głowy, w ruchu honor oddaje się poprzez zwrot głowy w kierunku przełożonego stojąc - przez przyjęcie postawy zasadniczej i zwróceniu się frontem do odbierającego. Oddziały stojąc honory oddają na komendę „Bacność - na prawo patrz”. W marszu oddają one honory przez przyjęcie równego kroku i zwrotu głowy przed: prezydentem RP, premierem, sztabami wojskowymi i strażackimi, członkami Zarządu Głównego ZOSP RP, komendantem głównym PSP. W innych przypadkach honory oddaje tylko prowadzący oddział

TEMAT 5

DZIAŁALNOŚĆ KULTURALNO-OŚWIATOWA

Statut OSP określa między innymi, że „celem OSP jest prowadzenie działalności kulturalno-oświatowej i rozrywkowej...”. Powyższy cel OSP realizuje przez organizowanie zespołów świetlicowych, bibliotek, orkiestr, teatrów amatorskich, chórów i innych form pracy społeczno-wychowawczej i kulturalno-oświatowej.

Ochotnicze straże pożarne mają bogaty dorobek kulturalno-oświatowy oraz poważny wkład w budzeniu świadomości społecznej i politycznej społeczeństwa. Już Krajowy Związek OSP pod koniec XIX w. poświęcał dużo uwagi pracy profilaktycznej związanej z zapobieganiem pożarom. Tematykę pożarniczą upowszechniano na kursach i wystawach sprzętu pożarniczego, w pogadankach, na odczytach, w publikowanych broszurach, podręcznikach i książkach poświęconych pożarnictwu oraz na łamach pisma „Przewodnik Pożarniczy” i „Obrona Pożarnicza”. Z okazji poświęcenia sztandaru, strażnicy, remizy czy sikawki urządzało wieczornice połączone z odczytami, muzyką i śpiewaniem pieśni często patriotycznych. Marzeniem każdej straży

pożarnej było posiadanie własnej orkiestry. W końcu XIX w. przy OSP rozwinął się bardzo żywo amatorski ruch teatralny.

Działalność kulturalno-wychowawcza to zespół form i metod społeczno-wychowawczych, zmierzających do podnoszenia poziomu oświaty i kultury w środowisku. Celem uczestnictwa w życiu kulturalnym jest kształtowanie wrażliwości estetycznej, poszerzanie wiedzy o sztuce, kształtowanie postawy obywatelskiej i moralnej człowieka, uczenie szacunku dla wiedzy, fachowości i dobrej roboty, tworzenie humanitarnych więzi rodzinnych, środowiskowych i organizacyjnych. Działania kulturalno-wychowawcze należy łączyć z propagowaniem zasad ochrony przeciwpożarowej.

Do form działalności kulturalno - wychowawczych w OSP należą: orkiestry dęte, zespoły wokalnie-instrumentalne, chóry, zespoły śpiewacze, teatryki amatorskie i kółka dramatyczne, wystawy i inne. Organizując imprezę z okazji: Dnia Strażaka, Dnia Dziecka, walnego zebrania OSP, opłatka, powitania nowego roku, czy uroczystych imprez strażackich jak oddanie remizy, poświęcenie i wręczenie sztandaru, rocznicy straży pożarnej itp. należy ustalić cel tej imprezy, do kogo ma być adresowana oraz jakie metody i środki powinny być użyte do osiągnięcia zamierzonego celu. Ważne w doborze metod i środków jest uwzględnienie warunków, w jakich ta impreza ma się odbyć. Wystawy dorobku historycznego straży pożarnej, ekspozycja posiadanego i nabytego sprzętu pożarniczego w znacznej mierze uatrakcyjni samą imprezę. Wzbudzają duże zainteresowanie i dają wiele emocji konkursy z wiedzy pożarniczej, konkursy plastyczne i rękodzielnicze o tej tematyce zakończone wręczeniem nagród. Przeplatane muzyką, tańcami, skeczami, humorem i piosenkami mogą stworzyć bardzo ciekawą imprezę. Na wolnym powietrzu można włączyć konkursy z obsługą sprzętu pożarniczego, siłowe z przeciąganiem liny, pokazy umiejętności gaśniczych, ratowniczych i innych zakończone spotkaniem przy ognisku.

Świetlica bądź klub strażacki jest podstawowym miejscem życia kulturalnego OSP, a często całej społeczności wiejskiej. Lokale na świetlicę są bardzo różnorodne pod względem wielkości, funkcjonalności i wyposażenia. Starsi strażacy nie zawsze mają czas na utrzymanie tych pomieszczeń w należyтым stanie. Inicjatywę w tym zakresie powinny przejawiać młodzieżowe drużyny pożarnicze.

Kierownikiem świetlicy może być funkcyjny drużyny ds. kulturalno-wychowawczych. Zarząd OSP powinien powołać radę świetlicy, w skład której wejdą przedstawiciele organizacji społecznych i inteligencji. Społeczna rada świetlicy wybiera spośród siebie przewodniczącego, zastępcę i sekretarza. Kierownik świetlicy organizuje zespoły, imprezy artystyczne i różne formy upowszechniania wiedzy. Ponadto sprawuje nadzór nad majątkiem świetlicy, prowadzi książkę inwentarza. Dba też o estetyczny wygląd pomieszczenia.

W czasie popularyzacji zagadnień z ochrony przeciwpożarowej młodzież z drużyn pożarniczych powinna współdziałać z młodzieżą z innych organizacji, takich jak: ZHP, PTTK, LOK, klubów sportowych. Można wtedy organizować imprezy o określonej tematyce specjalistycznej.

Ważnym przedziałem działalności strażackiej jest dokumentowanie ważniejszych wydarzeń w życiu jednostki. Rejestracja faktów, zapisów i fotografii, odpisy dyplomów, notatki z prasy dotyczące danej miejscowości, a związane ze strażą pożarną powinny znaleźć się w kronice strażackiej. Przy zapisach kronikarskich należy pamiętać o wpisaniu daty wydarzenia i krótkiego opisu. Zamieszczone zdjęcia powinny

być odpowiednio opisane, np. czego dotyczy przedstawione wydarzenie lub nazwiska i imiona osób związanych z tym zdarzeniem. Pożądane jest upiększenie zapisów odpowiednią plastyczną ornamentacją.

W remizach, w których jest odpowiednie pomieszczenie należałoby dążyć do urządzenia izby pamięci strażackiej.

Zbierać należy:

- uzbrojenie osobiste strażaka (toporki, pasy, hełmy, ubrania ochronne),
- wydawnictwa (książki, czasopisma, foldery, pocztówki, jednodniówki),
- medale okolicznościowe,
- sprzęt alarmowy (telefony, sygnałówki, bekadła, ręczne syreny, gongi),
- puchary, obrazy z patronem.

Do prowadzenia kroniki oraz opieki nad gromadzonymi zbiorami powinny być upoważnione osoby spośród członków OSP z udziałem przedstawicieli drużyny młodzieżowej.

TEMAT 6

DZIAŁALNOŚĆ SPORTOWO-REKREACYJNA

Celem zawodów sportowo-rekreacyjnych ochotniczych straży pożarnych, młodzieżowych i kobiecych drużyn pożarnych jest:

- 1) mobilizowanie druhow do intensywnego szkolenia pożarniczego, zmierzającego do skutecznego zwalczania pożarów i klęsk żywiołowych,
- 2) ocena stanu wyszkolenia pożarniczego,
- 3) popularyzacja zagadnień ochrony przeciwpożarowej wśród społeczeństwa,
- 4) przygotowanie drużyn do startu w zawodach wyższego szczebla.

Zawody sportowo-pożarnicze dzieli się na:

Rodzaj zawodów	1) gminne	2) rejonowe	3) wojewódzkie	4) krajowe
Częstotliwość organizowania	co rok	co 2 lata	co 4 lata	co 4 lata
Organizator	KR PSP	KR PSP	KW PSP	KG PSP

Dopuszcza się możliwość organizowania dodatkowych rejonowych i wojewódzkich zawodów sportowo-pożarniczych w innym terminie, jednak nie mogą mieć charakteru eliminacyjnego do zawodów wyższego szczebla. Terminy przeprowadzania zawodów gminnych, rejonowych i wojewódzkich ustalają w planach działalności organizatorzy zawodów, z tym że zawody wojewódzkie nie powinny odbyć się później niż jeden miesiąc przed zawodami krajowymi. Organizatorzy zawodów na miesiąc przed ich odbyciem powiadamiają komendy straży pożarnych wyższego szczebla o terminie i miejscu zawodów.

Startujące w zawodach OSP jednostki oraz harcerskie i kobiece drużyny pożarnicze dzieli się na następujące grupy składające się z 8 zawodników:

- a) grupa I - wiek 12-15 lat młodzież MDP i HDP (dziewczęta lub chłopcy),
- b) grupa II A - wiek 15-18 lat młodzież MDP i HDP (dziewczęta i chłopcy),
- c) grupa II B - kobiece drużyny - wiek powyżej 18 lat,

d) grupa III - terenowe i zakładowe jednostki OSP wszystkich typów.

W zawodach gminnych, rejonowych i wojewódzkich biorą udział wszystkie grupy, a w zawodach krajowych tylko grupa III. Komendant główny PSP może włączyć do zawodów krajowych zwycięzców z zawodów wojewódzkich z grupy I, IIA i IIB. W zawodach gminnych i rejonowych obowiązują konkurencje: musztra, ćwiczenia bojowe i sztafeta. W zawodach wojewódzkich i krajowych musztra nie obowiązuje.

W zawodach sportowo-pożarniczych poszczególnych szczebli uczestniczą:

- 1) w gminnych - wszystkie jednostki i drużyny z terenu gminy,
- 2) w rejonowych - zwycięzcy zawodów gminnych w danym roku i zwycięzcy poprzednich zawodów rejonowych,
- 3) w wojewódzkich - zwycięzcy poprzednich zawodów wojewódzkich i zwycięzcy zawodów rejonowych poprzedzających zawody wojewódzkie,
- 4) w krajowych - zwycięzcy poprzednich zawodów krajowych i zwycięzcy zawodów wojewódzkich poprzedzających zawody krajowe.

W przypadku, gdy zwycięzca poprzednich zawodów w zawodach eliminacyjnych do zawodów wyższego szczebla zajmie I miejsce, dopuszcza się też jednostkę, która w eliminacjach zajęła II miejsce. Komendanci rejonowi i wojewódzcy mogą dopuścić do startu w zawodach przez nich organizowanych również te jednostki, które w zawodach niższego szczebla zajęły II lub III miejsca w swoich grupach. Regulamin zawodów sportowo-pożarniczych powinien być w posiadaniu każdej OSP.

W 1995 r. został rozpowszechniony Regulamin Międzynarodowych Zawodów Młodzieżowych Straży Pożarnych według zasad CTIF. Posiadają go zarządy miejsko-gminne ZOSP RP. Podaje on informacje dotyczące organizacji dyscyplin, ich opis oraz zasady sędziowania. Na Międzynarodowych Zawodach MSP obowiązują dyscypliny:

- a) ćwiczenia na przeszkodach pożarniczych,
- b) część sportowa - bieg sztafetowy.

Sport w drużynach pożarniczych ma do spełnienia trzy ważne funkcje:

- 1) Przygotowanie członków drużyn do sprawnego działania podczas akcji ratowniczych. Przez uprawianie sportu rozwija się siłę, szybkość, zwinność jak i wytrwałość, energię, odporność na trudy fizyczne oraz odporność psychiczną, opanowanie, dokładność i systematyczność.
- 2) Aktywność sportowa sprzyja kształtowaniu dobrego samopoczucia, wzbudza radość i zadowolenie ze sprawności fizycznej.
- 3) Masowy sport ma też aspekt społeczny, bowiem wpływa na właściwe kształtowanie współczucia w zespołach i na umiejętność współdziałania zespołowego.

W celu wyrobienia ww. cech motorycznych, psychicznych i walorów społecznych, członkom drużyny zaleca się zajęcia ruchowe na boisku sportowym. Do zalecanych dyscyplin sportowych należą: siatkówka, piłka nożna, piłka ręczna, tenis ziemny i stołowy. Dyscypliny takie jak szachy i warcaby wymagają dużej koncentracji umysłu i refleksu. Łączenie gier ze zbórkami znacznie podnosi ich atrakcyjność.

Do działalności rekreacyjnej należy turystyka. Organizowanie wycieczek pieszych, rowerowych lub spływów kajakowych dla młodzieży starszej, połączonych ze zwiedzaniem miejsc historycznych, pomników przyrody i rezerwatów, dostarczy nowych przeżyć i poszerzy horyzonty sfery moralnej i etycznej.

Organizując zajęcia sportowe należy zawsze pamiętać o zasadach bhp:

- 1) przed właściwymi ćwiczeniami przeprowadzić należy rozgrzewkę,
- 2) podczas zajęć z pływaniem na wyznaczonym terenie zapewnić należy ratownika i koło ratunkowe,
- 3) do ćwiczeń dopuszczać tylko osoby zdrowe,
- 4) nie planować zajęć sportowych po zajęciach o dużym wysiłku fizycznym,
- 5) nie organizować zajęć sportowych przed upływem 1,5 godz. po posiłkach.

II. ZAPOBIEGANIE POŻAROM

TEMAT 1

PROCES PALENIA

Otoczające nas materiały można ogólnie podzielić na materiały palne i niepalne. Palenie (spalanie) jest procesem fizykochemicznym, polegającym na intensywnej reakcji łączenia (utleniania) się materiału palnego z tlenem.

Aby proces spalania mógł być zapoczątkowany, materiał palny poddany utlenianiu musi być nagrzany do temperatury charakterystycznej dla każdego materiału. Temperaturę taką nazywamy temperaturą zapalenia lub zapłonu.

Powszechnie występujące materiały palne mają zróżnicowane temperatury zapalenia, np.:

- drewno 300-400°C,
- koks ok. 750 °C,
- papier 230 °C.

Spalaniu ulegają materiały palne w postaci ciał stałych, cieczy i gazów. Spalanie zachodzi w określonych warunkach, to jest przy jednoczesnym wystąpieniu materiału palnego, temperatury zapalenia, dostępie tlenu i energetycznego czynnika inicjującego.

Spalanie ciał stałych poprzedzone jest wydzielaniem z ich masy pod wpływem temperatury palnych produktów gazowych, które w połączeniu z tlenem z powietrza ulegają zapaleniu od czynnika energetycznego (np. płomienia). Spalanie ciała stałego charakteryzuje się tym, że proces ten zachodzi na jego powierzchni, a następnie obejmuje dalsze warstwy w głąb materiału.

Spalanie cieczy zachodzi wówczas, gdy pod wpływem źródła ciepła następuje podwyższenie temperatury cieczy i wzrasta intensywność parowania. Para cieczy połączona z tlenem z powietrza przy zetknięciu np. z wyładowaniem elektrycznym lub iskrzącym przedmiotem ulegają zapaleniu. Spalanie cieczy przebiega bezpośrednio nad jej powierzchnią.

Spalanie gazów zachodzi w obecności tlenu zawartego w powietrzu. Do zapalenia gazu palnego potrzebna jest odpowiednia ilość gazu w stosunku do powietrza

(tlenu) i energia cieplna wywołująca proces spalania. Do zainicjowania spalania gazu wystarczy niewielka energia np. iskra.

Analizując spalanie materiałów palnych będących w różnych stanach skupienia dostrzega się różną szybkość tego procesu. Szybkość spalania zależy od rozdrobnienia materiału palnego. Im materiał jest bardziej rozdrobniony, tym spalanie przebiega szybciej. Zależność ta wynika z dostępu tlenu do materiału poddawanego spalaniu.

W procesie spalania obok materiału palnego podstawowe znaczenie ma tlen i energetyczny czynnik inicjujący.

Tlen jest niezbędnym czynnikiem w procesie palenia. W powietrzu występuje w ilościach ok. 21%. Spalanie materiałów palnych ustaje, jeżeli zawartość tlenu w powietrzu obniży się poniżej 16%. Jednak niektóre materiały zawierające w swym składzie tlen w ilościach wystarczających do podtrzymania spalania palą się bez dopływu tlenu z powietrza. Im więcej tlenu, tym płomień np. świecy jest mniejszy, ale jaśniejszy. Przy braku dostatecznej ilości tlenu powstaje tlenek węgla - czad (gaz palny, trujący, 300 razy aktywniejszy od tlenu we krwi.)

Energetyczny czynnik inicjujący proces spalania się ciał palnych to najczęściej iskra: cząstka żarzącego się materiału palnego, odprysk żarzącego się metalu podczas spawania, paląca się sadza wylatująca z komina lub iskra elektryczna. Ogień może powstać od niedopałka papierosa, płonącej świecy lub zapalki. Czynnikiem inicjującym zapalenie się może być sama temperatura. Od zatartego łożyska lub zablokowanego hamulca też może powstawać ogień. Wilgotne siano, pasze zawierające powyżej 15% wilgotności są podatne na procesy gnilne, powodowane przez bakterie. One to rozkładając substancje organiczne wydzielają ciepło. Już od 50 °C następuje powolny, a potem coraz szybszy rozkład materiału organicznego. W temperaturze 270 °C tworzy się węgiel piroforyczny, który przy dalszym wzroście temperatury zaczyna się żarzyć. Dostęp tlenu wywołuje pożar.

Barwa płomienia zależy od jego temperatury: ciemnoczerwony - ok. 500 °C, jasnoczerwony - ok. 800 °C, żółtopomarańczowy - ok. 1000 °C, jasnożółty - ok. 1200 °C, a biały powyżej 1500 °C. Materiały palne, które poddane były suchej destylacji, jak koks, węgiel drzewny, sadza i inne nie wydzielają lotnych cząstek, a spalają się na powierzchni żarząc się. W płomieniu najwyższa temperatura jest zawsze u jego wierzchołka.

Procesom spalania towarzyszą zjawiska wydalania ciepła na zewnątrz. Odbywa się ono poprzez:

- 1) konwekcję - (60-70%) unoszenie się w górę,
- 2) promieniowanie - (27-37%) emitowanie ciepła,
- 3) przewodzenie - nagrzewanie się metali.

Z wytworzonego ciepła 2-3% zużyte zostaje na podtrzymanie spalania. Im wyższa temperatura spalania, tym silniejsze promieniowanie, tym bardziej intensywna konwekcja, tym szybsze przewodzenie.

Procesowi spalania towarzyszą też wydzielające się gazy i dymy. Przy spalaniu węglowodorów powstaje CO_2 i H_2O . W chemicznym składzie materiałów palnych występują różne pierwiastki i związki chemiczne, które w procesie spalania wytwarzają często silne substancje toksyczne i dymy.

Z wyżej podanych informacji o procesie spalania można wskazać cztery metody gaszenia ognia:

- a) ochładzanie - odbieranie ciepła od źródła ognia,

- b) obniżanie zawartości tlenu w powietrzu,
- c) izolowanie substancji biorących udział w procesie palenia.
- d) usuwanie materiału palnego.

TEMAT 2

PRZYCZYNY POWSTAWANIA I ROZPRZESTRZENIANIA SIĘ POŻARÓW

Spalanie występujące w otoczeniu człowieka może być rozpatrywane zarówno jako zjawisko korzystne, jak i źródło wielu zagrożeń.

W tym materiale, spalanie interesować nas będzie jako zjawisko niekorzystne - zwane pożarem. Spotkać można różne definicje pożaru, lecz najbliższa charakterowi tego zjawiska jest definicja opisująca pożar jako nie kontrolowany proces spalania, przebiegający w miejscu do tego nieprzeznaczonym, stwarzającym zagrożenia dla życia i zdrowia oraz powodującym straty materialne. Przykładem spalania nie będącego pożarem, może być np. spalanie drewna na ognisku podczas koleżeńskieggo spotkania, gdzie proces spalania jest kontrolowany i odbywa się w miejscu do tego wyznaczonym, a przez to nie powoduje zagrożeń i strat. W innym wypadku spalanie będzie pożarem, np. drewna ułożonego do suszenia na terenie tartaku.

Z porównania tych dwóch przykładów wynika, że spalanie będziemy nazywać pożarem, jeżeli będzie:

- procesem nie kontrolowanym przez człowieka,
- przebiegać w miejscu do tego nie przeznaczonym,
- stwarzać zagrożenie dla różnych form życia,
- powodować straty materialne.

W procesie badania zjawiska pożaru podstawowe znaczenie ma ustalenie przyczyny jego powstania. Wieloletnie badania statystyczne wskazują, że przyczyny powstawania pożarów dotyczą:

- a) nieostrożności osób dorosłych,
- b) nieostrożności nieletnich,
- c) wad urządzeń ogrzewczych lub kominowych,
- d) wad urządzeń elektrycznych lub mechanicznych,
- e) wyładowań atmosferycznych,
- f) iskier wydobywających się z pojazdów silnikowych,
- g) samozapalenia,
- h) podpałów.

Z przytoczonych wyników badań statystycznych wynika jednoznacznie, że w powstawaniu każdego pożaru ma udział w różnym stopniu sam człowiek. Świadczą o tym: nie zgaszone papierosy i zapalki rzucone na materiały palne, umieszczanie lamp oświetleniowych w pobliżu materiałów palnych, prowadzenie prac spawalniczych i cięcia metali bez odpowiedniego zabezpieczenia materiałów palnych, rozpalanie

ognisk i wyrzucanie żaru lub popiołu w pobliżu zabudowań, stogów i lasu, rozpalanie ognia płynami palnymi, stosowanie benzyny do prania odzieży i zmywania podłóg, używanie iskrzących narzędzi do otwierania metalowych pojemników z płynami i substancjami łatwopalnymi, (np. benzyna) lub wybuchowymi (np. karbid). Wskutek bezmyślności i nieostrożnego obchodzenia się z urządzeniami elektrycznymi powstają pożary np: pozostawienie pod napięciem bez dozoru urządzeń grzejnych w pobliżu materiałów palnych, składowanie tych materiałów przy instalacji elektrycznej, owijanie żarówek palnym materiałem dekoracyjnym (po 20 min. żarówka może mieć temperaturę 400°C).

Śród przyczyn pożarów z grupy urządzeń elektrycznych należy ponadto wymienić: przeciążenia i zwarcia spowodowane włączaniem do jednego gniazdka wielu odbiorników prądu elektrycznego, podłączanie odbiorników dużej mocy do instalacji oświetleniowej, niewłaściwe połączenia przewodów elektrycznych, naprawianie wkładek bezpiecznikowych drutem, podłączanie odbiorników prądu przewodami prowizorycznymi lub z uszkodzoną izolacją, przegrzewanie się silników elektrycznych wskutek zatarcia łożyska lub braku chłodzenia (zakurzenie).

Dzieci pozostawione bez opieki bawiąc się zapalkami, włączając i zapalając gaz, świeczki, zimne ognie, włączając grzałki elektryczne, żelazka, paląc papierosy w pobliżu materiałów palnych wzniciają pożary.

Do przyczyn pożarów powstałych wskutek wad urządzeń ogrzewczych lub kominowych należy zaliczyć:

- bliską odległość komina od drewnianych konstrukcji dachów,
- prowadzenie przewodów dymowych przy materiałach palnych,
- wyprowadzony komin poniżej 60 cm nad dach o pokryciu palnym,
- nie otynkowane kominy na strychu i uszkodzone ponad dachem,
- ustawienie komina bezpośrednio na piecu,
- brak lub nieuszczelność drzwiczek wycierowych,
- nieprawidłowe prowadzenie i brak zabezpieczenia rur blaszanych od piecyków przenośnych,
- zapalanie się sadzy z przewodów kominowych,
- nieuszczelne drzwiczki i paleniska w piecach,
- brak zabezpieczeń niepalnych na podłogach palnych przy paleniskach.

Samozapalenie jest to zjawisko zapalenia się materiału palnego w wyniku jego samoogrzewania. Może to być proces natury biologicznej lub chemicznej. Samozapalenie biologiczne zachodzi wskutek procesów fermentacyjnych związków organicznych roślinnych i ich chemicznego rozkładu w wyższych temperaturach. Zjawiska takie zachodzą przy składowaniu w pryzmach lub stertach wilgotnego siana, nasion oleistych, zboża nie młóconego oraz zmieszania saletry amonowej z organicznymi związkami roślin. Także mieszanki nawozów azotowych z wapnem palonym, tomasyną, superfosforanem mogą ulec samozapaleniu w wyniku reakcji chemicznych.

Pożary powstałe wskutek podpalenia powodowane są przez osoby, które kierują się chęcią zemsty osobistej, chęcią zysku, zatarcia śladów przestępstwa. Pożary wzniciają też osoby psychicznie chore (piromani) lub pragnący zwrócenia na siebie uwagę otoczenia.

Głównym źródłem zagrożenia powodowanego pożarem jest jego rozprzestrzenianie. Przez rozprzestrzenianie się pożaru należy rozumieć przyrost